

БАНАЖУВРОНМАНИ

АНК ХОДИМЛАРИ, ИШБИЛАРМОНЛАР ВА ТАДБИРКОРЛАР ГАЗЕТАСИ

1995 йил январдан бошлаб нашр этилмоқда

№ 38 (541) 2006 йил 20 сентябр

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНING ҚОНУНИ

**«БАНКЛАР ВА БАНК ФАОЛИЯТИ ТЎҒРИСИДА»ГИ
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ҚОНУНИНИНГ 7-МОДДАСИГА КЎШИМЧА
КИРИТИШ ҲАҚИДА**

**Қонунчилик палатаси томонидан
2006 йил 15 июнда қабул қилинган
Сенат томонидан 2006 йил 25 августда
маъқулланган**

1-модда. Ўзбекистон Республикасининг 1996 йил 25 апрелда қабул қилинган «Банклар ва банк фаолияти тўғрисида»ги 216 – 1-сонли Қонуни (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1996 йил, № 5 — 6, модда; 1997 йил, № 2, 56-модда, № 9, 241-модда; 1999 йил, № 5, 124-модда, № 9, 229-модда) **7-моддасининг олтинчи қисми «этиш ҳоллари»** деган сўзлардан кейин «шунингдек қонун ҳужжатларида назарда тутилган бошқа ҳоллар» деган сўзлар билан тўлдирилсин.

2-модда. Ушбу Қонун расмий эълон қилинган кундан эътиборан кучга киради.

**Ўзбекистон Республикасининг
Президенти**

И. КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
2006 йил 14 сентябр
№ ЎРҚ - 49

«ПАХТА БАНК» ЎЗ НОМИНИ ОҚЛАМОҚДА

**Пахтачилик тармоғини кредитлашга ихтисослашган
акциядорлик-тижорат «Пахта Банк» бу йил давлат
эҳтиёжлари учун харид қилинадиган пахта хом ашёси-
ни етиштириш учун 252,8 млрд. сўм маблағ ажратди.**

Хусусан, бу йил республиканинг 36 мингдан ортиқ фермер ва ширкат хўжалиги минерал ўғитлар, ёнилғи-мойлаш материаллари, уруғлик, қишлоқ хўжалик техникаси учун эҳтиёт қисмлар харид қилиш, машина-трактор корхоналарининг хизматларини тўлаш учун имтиёзли кредитлар олди.

Молиялаш пахта қийматининг 50 фоизи миқдорида, йиллик 3 фоиз ставка билан ҳосил терими тугагунича бўлган муддатга амалга оширилади. Кредитлар биринчи навбатда пахтани тайёрлаш ташкилотларида сотишдан тушган маблағ ҳисобидан қайтарилади.

Ўзбекистонда илгари амал қилиб келган тайёрлов ташкилотлари орқали бўнак бериш ўрнига фермер хўжаликларини тўғридан-

тўғри имтиёзли кредитлаш механизми 2003 йилдан бошлаб дастлаб синов тариқасида Бухоро, Фарғона, Наманган ва Хоразм вилоятларида жорий қилинди.

2004 йилда давлат эҳтиёжлари учун пахта етиштиришни имтиёзли молиялаш дастури Андижон, Жиззах, Навоий ва Самарқанд вилоятларини, 2005 йилда эса республикадаги барча минтақаларнинг фермер хўжаликларини қамраб олди.

2006 йилда пахта етиштириш учун 1,391 млн. гектар ер ажратилган. Шунча майдондан камиди 3,6 млн. тонна пахта териб олиш режалаштирилмоқда. Бу йил ҳосилни оммавий тарзда йиғиб териб олишга 15 сентябрда киришилди.

Шохруҳ АЛИМУҲАМЕДОВ.

БУ СОНДА:

2

**«Микромолиялаш
тўғрисида»ги
Ўзбекистон
Республикаси Қонуни**

3

**Молиявий
хатарларни
бошқаришнинг
долзарб масалалари**

7

**Пул
жўнатмалари**

Чет эл валюталарининг сўмга нисбатан курси

Ўзбекистон Республикаси Марказий банки 2006 йил 19 сентябрдан бошлаб валюта операциялари бўйича бухгалтерия ҳисоби, статистик ва бошқа ҳисоботларни юритиш, шунингдек, божхона ва бошқа мажбурий тўловлари учун хорижий валюталарнинг сўмга нисбатан қуйидаги қийматини белгилади:*)

1 Австралия доллари	925,10
1 Англия фунт стерлинги	2311,65
1 Дания кронаси	208,62
1 БАА дирҳами	334,68
1 АҚШ доллари	1229,21
1 Миср фунти	214,33
1 Исландия кронаси	17,44
1 Канада доллари	1098,29
1 Хитой юани	154,77
1 Кувейт динори	4250,53
1 Россия рубли	45,92
1 Украина гривнаси	243,41
100 Ливан фунти	81,84
1 Малайзия ринггити	334,39
1 Норвегия кронаси	188,40
1 Польша злотийси	394,91
1 Сингапур доллари	775,92
1 СДР	1817,33
1 Туркия лираси	836,77
1 Швеция кронаси	169,59
1 Швейцария франки	979,84
1 ЕВРО	1555,93
10 Жанубий Корея вони	12,83
10 Япония иенаси	104,28

*) Валюта қийматини белгилаш чоғида Ўзбекистон Республикаси Марказий банки маъмуриятининг ушбу қийматда сотиш ёки сотиб олиш мажбуриятини олмаган.

«ҲАМКОРБАНК» ХМКнинг ИККИНЧИ КРЕДИТ ЛИНИЯСINI ЖАЛБ ЭТМОҚЧИ

**Халқаро молия корпорацияси (ХМК) директорлар кенгаши «Ҳамкорбанк»
акциядорлик-тижорат банкига кичик бизнесни молиялаш учун 7 йил муд-
датга Ўзбекистон ҳукуматининг кафолатисиз 3 млн. АҚШ доллари миқдо-
рида иккинчи кредит линиясини беришни маъқуллади.**

Халқаро молия институтининг маржаси жорий LIBOR ставкаси плюс 4 фоиз миқдорида келишилган бўлиб, республика кичик бизнес субъектлари кредитни қайтаришининг энг узоқ муддати беш йилдан ошмаслиги, қарзнинг энг кўп миқдори 500 минг АҚШ долларида ортиқ бўлмаслиги белгиланган.

Ҳозирги вақтда бу масалада музокаралар олиб борилмоқда. Хусусан, ХМК талабларига мувофиқ, кредит линиясини олувчининг битта ёки бир гуруҳ ўзаро боғлиқ қарз олувчиларга берган кредитнинг энг кўп миқдори регулятив сармойанинг 15 фоизидан ортиқ бўлмаслиги керак.

Айни вақтда 2004 йил январ ойида Ўзбекистон Марказий банки хатарнинг энг юқори даражасини биринчи даражали банк сармойасининг 15 фоизидан 25 фоизгача кўтарди ва агар ХМК биринчи кредит линиясини

ўзлаштириш чоғида халқаро институтнинг талаблари республика қонунлари талаблари билан бир хил бўлган бўлса, ҳозирги вақтда корпорациянинг шартлари «Ҳамкорбанк»нинг кредит сиёсатига мос келмаётди.

2001 йилда ХМК «Ҳамкорбанк»га кичик бизнесни молиялаш учун биринчи кредит линиясини очган бўлиб, у 2003 йил охирида батамом ўзлаштирилган эди. Молия институтининг маржаси LIBOR плюс 5 фоиз ставкага тенг эди. Ҳозирги вақтда бу линия бўйича қарзлар қолдиғи 500 минг АҚШ доллари яқин.

«Ҳамкорбанк» АТБ 1991 йилда ташкил этилган бўлиб, ҳозирги вақтда Ўзбекистондаги ўн та энг йirik банкнинг биттасидир. Унинг таркибида 22 филиал, 47 минибанк, 80 та жамғарма банк бор. Андижон банкининг миқозлари 50 мингдан ортиқ юридик ва жисмоний шахслардан иборат.

Денис БОРОДИН.

10-ЛОМБАРД РЎЙХАТГА ОЛИНДИ

Ўзбекистон Республикаси Марказий банки «Ўзбекистон Республикаси Марказий банки тўғрисида»ги Қонуннинг 50-моддасига асосан «Hamkor-Kredit» масъулияти чекланган жамиятга (Тошкент шаҳри) ломбард фаолиятини амалга ошириш учун лицензия берди.

Жамият фуқароларнинг кўчар мулкни гаровга қўйиш эвазига уларга кредит ажратади.

«ТАЯНЧ»

ЛИЦЕНЗИЯСИ АЛМАШТИРИБ БЕРИЛДИ

Ўзбекистон Республикаси Марказий банки Бошқаруви қарори билан «Таянч» кредит уюшмасининг (Наманган ш.) почта манзили ўзгарганлиги муносабати билан унга кредит уюшмаси фаолиятини амалга ошириш учун берилган лицензия бланки алмаштириб берилди.

**Марказий банк
Матбуот хизмати.**

«ФАЛЛАБАНК» УСТАВ САРМОЯСИНИ КЎПАЙТИРМОҚДА

**Мамлакатимиздаги ўн та энг йirik банк таркибига кирган «Фаллабанк» рес-
публикациядорлик-тижорат банки умумий номинал қиймати 2 млрд. сўм
бўлган ва 2 млн. дон имтиёзли ҳамда 18 млн. дон оддий акциялар чиқариш
билан таъминланган 12-акциялар эмиссиясини жойлаштиришга киришди.**

Банкнинг устав сармойасини 33,3 фоиз кўпайтириб, 8 млрд. сўмга етказиш ҳақидаги қарор акциядорларнинг 2006 йил май ойида бўлиб ўтган умумий йиғилишида қабул қилинган эди.

Ҳозирги вақтда «Фаллабанк»нинг устав сармойаси деярли 10 минг акциядор орасида номинал қиймати 100 сўм бўлган 56 млн. дон оддий ва 4 млн. дон имтиёзли акцияларни жойлаштириш ҳисобига 6 млрд. сўм миқдорида шакллантирилган.

2005 йил якунлари бўйича акциядорларга оддий акция учун номиналнинг йиллик 25 фоизи ва имтиёзли акцияга 50 фоизи ҳисобидан дивидендлар тўланди. Хусусан, бу мақсад учун 1,592 млрд. сўм сарфланди. Бу эса 2005 йил якунлари бўйича олинган соф фойданинг 56,34 фоизини ташкил қилади.

Эслатиб ўтаамиз, 2005 йилдан 2010 йилга қадар Ўзбекистонда тижорат банкларининг акциядорлари бўлмиш жисмоний шахслар акциялари солиққа тортишдан озод қилинган, ҳолбуки, илгари дивидендлар суммасидан давлат газнасига 15 фоиз олинар эди.

«Фаллабанк» 1994 йилда ташкил этилган бўлиб, фаллачилик саноати комплекси корхоналарини кредитлашга ихтисослашган. Унинг таркибиде 32 филиал, 74 минибанк ва 150 жамғарма касса бор. Миқозлар базаси 63,8 мингдан ортиқ юридик ва жисмоний шахслардан иборат.

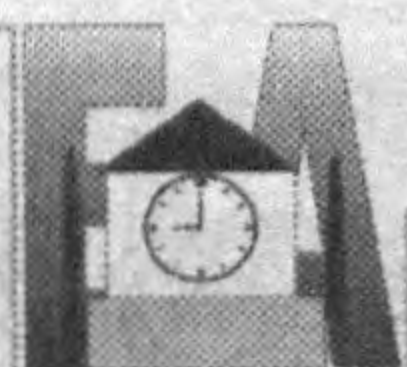
2006 йилнинг саккиз ойи мобайнида «Фаллабанк» активлари 42,2 фоиз кўпайиб, 103,441 млрд. сўмга, шу жумладан кредит портфели 38,9 фоиз кўпайиб, 87,957 млрд. сўмга етди. Банкнинг ўз сармойаси 3,4 фоиз ўсиб, 19,410 млрд. сўмга етди.

Диёр КОМИЛОВ.

**АҚШ доллари ва евронинг ваколатли банклар томонидан
айирбошлаш шохобчаларида 2006 йил 19 сентябр ҳолатига
ўзбек сўмига нисбатан жорий этилган курси**

Банк номи	АҚШ доллари		Евро	
	Харид	Сотиш	Харид	Сотиш
ЎзР ТИФ МБ	1236,00	1239,00	1556,05	1576,05
«Асака» банки	1236,00	1239,00	1559,00	1570,00
«Ўзсаноатқурилишбанк»и	1236,00	1239,00	1557,00	1567,00
«Пахта Банк»	1237,00	1239,00	1560,00	1565,00
«Халқ банк»и	1236,00	1239,00	1556,00	1570,00
«Ипотекабанк»	1236,00	1239,00	1556,07	1560,17
АБН АМРО банк МБ Ўзбекистон А.Ж.	1236,00	1237,00	1572,00	1574,00
«UzKDBbank»	1233,00	1239,00	1557,00	1580,00
«Фаллабанк»	1236,00	1239,00	1556,00	1563,00
«Трастбанк»	1236,00	1239,00	1556,00	1566,00
«Алп Жамол банк»	1236,00	1239,00	1564,00	1569,00
«Алоқабанк»	1236,00	1238,00	1555,50	1578,90
«У-Т банк»	1236,00	1239,00	1556,00	1576,00
«Туронбанк»	1236,00	1239,00	1558,00	1562,00
Ўзбекистон-Германия «Савдогар» АТБ	1236,00	1239,00	1562,00	1572,00
«Ипак йўли» банки	1236,00	1239,00	1564,52	1568,32
«Микрокредитбанк»	1236,00	1239,00	1565,00	1568,00
«Туркистон» банк	1236,00	1238,00	1570,00	1600,00
«Даврбанк»	1236,00	1239,00	1600,00	1630,00
«Кредит-Стандарт» банки	1236,00	1239,00	1556,00	1579,00
«Капитал банк»	1236,00	1239,00	1556,00	1579,00
«Содерат банк»	1236,00	1239,00	1532,00	1602,00
«Ҳамкорбанк»	1237,00	1239,00	1556,00	1576,00
«Универсалбанк»	1236,00	1239,00	1564,00	1568,00
«Парвинабанк»	1236,00	1239,00	1556,00	1559,00

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНING ҚОНУНИ МИКРОМОЛИЯЛАШ ТЎҒРИСИДА

**Қонунчилик палатаси томонидан 2006 йил 21 июнда қабул қилинган
Сенат томонидан 2006 йил 25 августда маъқулланган**

1-модда. Ушбу Қонуннинг мақсади

Ушбу Қонуннинг мақсади микромолиявий хизматлар бозорини ривожлантириш, фуқароларнинг ва тадбиркорлик субъектларининг ишчанлик фаоллигини ошириш учун уларнинг молиявий маблағлар ҳамда хизматларга бўлган эҳтиёжларини таъминлаш соҳасидаги муносабатларни тартибга солишдан иборат.

2-модда. Микромолиялаш тўғрисидаги қонун ҳужжатлари

Микромолиялаш тўғрисидаги қонун ҳужжатлари бу Қонун ва бошқа қонун ҳужжатларидан иборатдир.

Агар Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномасида Ўзбекистон Республикасининг микромолиялаш тўғрисидаги қонун ҳужжатларида назарда тутилганидан бошқача қоидалар белгиланган бўлса, халқаро шартнома қоидалари қўлланилади.

3-модда. Микромолиялаш

Микромолиялаш микромолиявий хизматлар кўрсатувчи ташкилотларнинг қонун ҳужжатларида белгиланган миқдордан ошмайдиган суммада микрокредит, микроқарз, микролизинг бериш, шунингдек микромолиявий хизматлар кўрсатиш тўғрисидаги шартномага (бундан буён матнда шартнома деб юритилади) мувофиқ бошқа хизматлар кўрсатиш борасидаги фаолиятидир.

4-модда. Микрокредит

Микрокредит қарз олувчига тадбиркорлик фаолиятни амалга ошириш учун энг кам иш ҳақининг минг баравари миқдоридан ошмайдиган суммада тўловлилик, муддатлилик ва қайтариш шартлари асосида бериладиган пул маблағларидир.

Микрокредит қарз олувчига пул маблағларини шартномага мувофиқ муайян мақсадлар учун ишлатиш шартлари асосида (мақсадли микрокредит) берилиши мумкин.

5-модда. Микроқарз

Микроқарз микрокредит ташкилотлари томонидан жисмоний шахс бўлган қарз олувчига энг кам иш ҳақининг юз баравари миқдоридан ошмайдиган суммада муддатлилик ва қайтариш шартлари асосида, шартномада назарда тутилган ҳолларда эса тўловлилик шартли асосида ҳам бериладиган пул маблағларидир.

6-модда. Микролизинг

Микролизинг микромолиявий хизматлар кўрсатувчи ташкилот томонидан лизинг олувчининг топшириғига биноан учинчи тарафдан мол-мулк олиш ҳамда уни эгаллик қилиш ва фойдаланиш учун лизинг олувчига шартномада белгиланган шартлар асосида ҳақ эвазига бериш назарда тутилдиган хизматдир.

Микролизинг тадбиркорлик фаолиятини амалга ошириш учун лизинг тўғрисидаги қонун ҳужжатларига мувофиқ энг кам иш ҳақининг икки минг баравари миқдоридан ошмайдиган суммада берилади.

Ушбу Қонунда қарз олувчиларга нисбатан белгиланган қоидалар микромолиявий хизматлар кўрсатувчи ташкилотларнинг хизматларидан фойдаланувчи лизинг олувчиларга нисбатан қўлланилади.

7-модда. Микромолиявий хизматлар кўрсатувчи ташкилотлар

Банклар, кредит уюмлари, микрокредит ташкилотлари, ломбардлар ва бошқа кредит ташкилотлари микромолиявий хизматлар кўрсатувчи ташкилотлардир.

8-модда. Микромолиявий хизматлар кўрсатиш қоидалари

Микромолиявий хизматлар микромолиявий хизматлар кўрсатиш қоидаларига мувофиқ кўрсатилади.

Микромолиявий хизматлар кўрсатиш қоидалари микромолиявий хизматлар кўрсатувчи ташкилотлар томонидан ушбу Қонунга мувофиқ белгиланади.

Микромолиявий хизматлар кўрсатиш қоидалари барчанинг танишиб чиқиши учун очиқ бўлиши ва микромолиявий хизматлар кўрсатиш шартларини, шунингдек микромолиявий хизматлар кўрсатиш миқдори, муддатлари ва ҳақи тўғрисидаги маълумотларни ўз ичига олиш керак.

9-модда. Микромолиявий хизматлар кўрсатиш учун маблағларнинг манбалари

Микромолиявий хизматлар кўрсатувчи ташкилотлар ўз маблағлари, шу жумладан олган даромадлари ҳамда қонун ҳужжатларида тақиқланмаган бошқа манбалар ҳисобидан микромолиявий хизматлар кўрсатади.

10-модда. Микромолиявий хизматлардан фойдаланиш учун тақдим этиладиган ҳужжатлар

Микромолиявий хизматлар кўрсатиш қоидаларига мувофиқ, юридик ва жисмоний шахслар микромолиявий хизматлар кўрсатувчи ташкилотга микромолиявий хизматлардан фойдаланиш учун буюртма (бундан буён матнда буюртма деб юритилади) ҳамда ўз фаолияти ва даромадлари тўғрисидаги маълумотлар кўрсатилган бошқа ҳужжатлар тақдим этади.

11-модда. Буюртма

Буюртмада қуйидаги маълумотлар кўрсатилади:
— юридик шахс учун — унинг тўлиқ номи, жойлашган ери (почта манзили), солиқ тўловчининг идентификация рақами ва банк реквизитлари;

жисмоний шахс учун — унинг фамилияси, исми, отасининг исми, паспорти (ёки паспорт ўрнини босувчи бошқа ҳужжати) серияси ва рақами, доимий яшаш жойининг манзили, шунингдек яқка тартибдаги тадбиркор учун — қўшимча равишда солиқ тўловчининг идентификация рақами ва банк реквизитлари;

микромолиявий хизматларнинг суммаси, тури, мақсади, бундай хизматлар кўрсатиш муддатлари ва объекти;

буюртма берувчининг фаолият тури ва даромадлари.

Буюртма буюртма берилган сана кўрсатилган ҳолда буюртма берувчи томонидан имзоланади.

12-модда. Буюртмани кўриб чиқиш

Микромолиявий хизматлар кўрсатувчи ташкилот буюртмани олганидан сўнг ўн иш куни ичида уни кўриб чиқиши ва микромолиявий хизматлар кўрсатиш тўғрисида ёки микромолиявий хизматлар кўрсатишни асослантирилган ҳолда рад этиш ҳақида қарор қабул қилиши шарт.

Буюртма микромолиявий хизматлар кўрсатувчи ташкилот томонидан кўриб чиқиладиганда қуйидагиларнинг таҳлили амалга оширилади:

буюртма берувчининг даромадлари етарлилигини аниқлаш;
буюртмада баён этилган маълумотларнинг бир-бирига зид бўлмаслиги;
микромолиявий хизматлар кўрсатувчи ташкилот олдидаги мажбуриятларни буюртма берувчи томонидан ўз вақтида бажариш имкониятининг мавжудлиги.

Микромолиявий хизматлар кўрсатиш асослантирилган ҳолда рад этилган тақдирда, микромолиявий хизматлар кўрсатувчи ташкилот буюртма берувчига бу ҳақда ёзма шаклда маълум қилиши шарт.

13-модда. Шартнома

Буюртмани кўриб чиқиш натижаларига кўра микромолиявий хизматлар кўрсатиш тўғрисида қарор қабул қилинган тақдирда, микромолиявий хизматлар кўрсатувчи ташкилот ва қарз олувчи ўртасида шартнома тузилади.

Шартнома ёзма шаклда тузилади.

14-модда. Шартноманинг мазмуни

Шартномада қуйидагилар назарда тутилган бўлиши керак:

микромолиявий хизматлар кўрсатувчи ташкилотнинг ташкилий-ҳуқуқий шакли кўрсатилган тўлиқ номи, жойлашган ери (почта манзили), солиқ тўловчининг идентификация рақами ва банк реквизитлари;

жисмоний шахснинг фамилияси, исми, отасининг исми, паспорти (ёки паспорт ўрнини босувчи ҳужжати) серияси ва рақами, доимий яшаш жойи манзили (яқка тартибдаги тадбиркор учун қўшимча равишда солиқ тўловчининг идентификация рақами ва банк реквизитлари кўрсатилади) ёки юридик шахснинг тўлиқ номи, жойлашган ери (почта манзили),

солиқ тўловчининг идентификация рақами ва банк реквизитлари;

микромолиявий хизматнинг умумий суммаси, мақсади ва объекти;

фоизлар ёки лизинг тўловлари миқдори;

микромолиявий хизмат кўрсатиш, микромолиявий хизмат бўйича асосий қарзни қайтариш, шунингдек фоизлар ва лизинг тўловларини тўлаш тартиби ва муддатлари;

тарафларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари;

шартнома бўйича мажбуриятлар бажарилмаганда ёки лозим даражада бажарилмаганда тарафларнинг жавобгарлиги;

шартноманинг амал қилиш муддати;

шартномани ўзгартириш ва бекор қилиш тартиби.

Қонун ҳужжатларига мувофиқ шартномада бошқа шартлар ҳам назарда тутилиши мумкин.

15-модда. Шартномани ўзгартириш ва бекор қилиш

Шартнома шартлари, агар қонун ҳужжатларида бошқача қоида назарда тутилмаган бўлса, тарафларнинг келишувига биноан ўзгартирилиши мумкин.

Қарз олувчи фойдаланилмаган микромолиявий хизмат суммасидан воз кечиш ҳақида микромолиявий хизматлар кўрсатувчи ташкилотни шартнома тузилган кундан эътиборан икки ҳафта ичида ёзма равишда хабардор этиш орқали мазкур суммадан воз кечишга ҳақли.

Қарз олувчи кўрсатилган микромолиявий хизматдан шартнома тузилган кундан эътиборан бир ой ичида фойдаланмаган тақдирда, микромолиявий хизматлар кўрсатувчи ташкилот шартномани бекор қилиш ҳақида қарз олувчини ёзма равишда хабардор этиш орқали шартномани бир томонлама тартибда бекор қилишга ҳақли.

Ёзма хабар топширилган ёки почта орқали жўнатилган сана мазкур ёзма хабар юборилган сана ҳисобланади.

16-модда. Қарз олувчининг ҳуқуқ ва мажбуриятлари

Қарз олувчи қуйидаги ҳуқуқларга эга:

микромолиявий хизматлар кўрсатиш қоидалари билан танишиб чиқиш;

ўз ҳуқуқ ва мажбуриятлари тўғрисида, шу жумладан микромолиявий хизмат кўрсатиш билан боғлиқ барча харажатлар ҳақида ишончли ҳамда тўлиқ ахборот олиш;

шартнома шартларининг шартномада белгиланган тартибда ва муддатларда бажарилиши талаб қилиш;

шартнома бўйича мажбуриятлар бажарилмаганлиги ёки лозим даражада бажарилмаганлиги натижасида етказилган зарарларнинг ўрнини қоплашни талаб қилиш.

Қарз олувчи:

микромолиявий хизматдан фойдаланиш ва шартнома бўйича мажбуриятларни бажариш учун зарур бўлган ҳужжатларни тақдим этиши;

олинган мақсадли микрокредитдан шартномага мувофиқ белгиланган мақсадда фойдаланиши;

мажбуриятларни шартномада белгиланган тартибда ва муддатларда бажариши шарт.

Қарз олувчи қонун ҳужжатлари ёки шартномага мувофиқ бошқа ҳуқуқларга ҳам эга бўлиши ва унинг зиммасида бошқа мажбуриятлар ҳам бўлиши мумкин.

17-модда. Микромолиявий хизматлар кўрсатувчи ташкилотнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари

Микромолиявий хизматлар кўрсатувчи ташкилот қуйидаги ҳуқуқларга эга:

шартномага мувофиқ мажбуриятларнинг қарз олувчи томонидан бажарилишини таъминлаш шартли асосида ёки шундай шартсиз микромолиявий хизматлар кўрсатиш;

буюртма берувчига микромолиявий хизматлар кўрсатишни асослантирилган ҳолда рад этиш;

микромолиявий хизмат кўрсатиш ва шартнома бўйича мажбуриятларни бажариш учун зарур бўлган ҳужжатларни буюртма берувчидан сўраб олиш;

тўлов ўз вақтида амалга оширилмаган ёхуд мақсадли микрокредитдан белгиланган мақсадда фойдаланилмаган тақдирда, мажбуриятларнинг қарз олувчи томонидан муддатидан илгари бажарилишини талаб қилиш.

Микромолиявий хизматлар кўрсатувчи ташкилот:

буюртма берувчининг ҳуқуқ ва мажбуриятлари тўғрисида, шу жумладан микромолиявий хизмат кўрсатиш билан боғлиқ барча харажатлар ҳақида буюртма берувчига ишончли ҳамда тўлиқ ахборотни маълум қилиш;

шартномада белгиланган тартибда ва муддатларда микромолиявий хизматлар кўрсатиши;

шартнома бўйича мажбуриятлар бажарилмаганлиги ёки лозим даражада бажарилмаганлиги натижасида етказилган зарарларнинг ўрнини қарз олувчига қоплаши шарт.

Микромолиявий хизматлар кўрсатувчи ташкилот қонун ҳужжатларига ёки шартномага мувофиқ бошқа ҳуқуқларга ҳам эга бўлиши ва унинг зиммасида бошқа мажбуриятлар ҳам бўлиши мумкин.

18-модда. Қарз олувчи томонидан мажбуриятларнинг бажарилишини таъминлаш

Қарз олувчи томонидан шартнома бўйича мажбуриятларнинг бажарилиши:

банк ёки суғурта ташкилотининг кафолати;

учинчи шахсларнинг кафиллиги;

мол-мулк ёки қимматли қоғозлар гарови, шу жумладан гаров депозити, банкларнинг омонат сертификатлари ҳамда қонун ҳужжатларида ва шартномада назарда тутилган бошқа усуллар билан таъминланади.

Қарз олувчининг даромадлари ҳажми, шунингдек шартнома бўйича мажбуриятлар бажарилишининг қарз олувчи томонидан тақдим этилган таъминоти олинган микромолиявий хизмат суммасини қайтариш ва мазкур хизмат бўйича ҳисобланган фоизларни тўлаш учун етарли бўлиши керак.

19-модда. Микрокредитни ва микроқарзни муддатидан илгари қайтариш

Қарз олувчи олинган микрокредит ёки микроқарз суммасини муддатидан илгари қайтаришга ва улардан ҳақиқатда фойдаланилган муддат учун ҳисобланган фоизларни тўлашга ҳақли.

20-модда. Қарз олувчи мажбуриятларининг кафолат берувчи ва кафил томонидан бажарилишини таъминлаш

Қарз олувчи ўз мажбуриятларини бажармаган тақдирда, кафолат берувчи ёки кафил қарзни қайтариш муддати тугагач, микромолиявий хизматлар кўрсатувчи ташкилотнинг биринчи талабига биноан шартномага мувофиқ қарз олувчининг қарзини тўлаши шарт.

21-модда. Хужжатларнинг сақланиши

Микромолиявий хизматлар кўрсатиш фаолияти билан боғлиқ ҳужжатларни сақлаш қонун ҳужжатларига мувофиқ амалга оширилади.

22-модда. Низоларни ҳал этиш

Микромолиявий хизматлар кўрсатиш билан боғлиқ ҳолда юзага келадиган низолар қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда ҳал этилади.

23-модда. Микромолиялаш тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузганлик учун жавобгарлик

Микромолиялаш тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузганликда айбдор шахслар белгиланган тартибда жавобгар бўладилар.

24-модда. Қонун ҳужжатларини ушбу Қонунга мувофиқлаштириш

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси:

ҳукумат қарорларини ушбу Қонунга мувофиқлаштирсин;

давлат бошқаруви органлари ушбу Қонунга зид бўлган ўз норматив-ҳуқуқий ҳужжатларини қайта кўриб чиқишлари ва бекор қилишларини таъминласин.

25-модда. Ушбу Қонуннинг кучга кириши

Ушбу Қонун расмий эълон қилинган кундан эътиборан кучга киради.

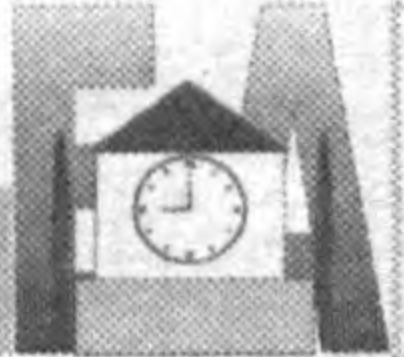
Ўзбекистон Республикасининг

Президенти

Тошкент шаҳри, 2006 йил 15 сентябр

№ ЎРҚ - 50

И. КАРИМОВ

2006 йил 12 сентябрдан
18 сентябргача бўлган
даврдa АҚШ долларининг
миллий валюталарга
нисбатан курсидаги
ўзгаришлар*

1 АҚШ доллари

Россия Федерацияси

12.09.2006 й.да - 26,80 росс. рубли
13.09.2006 й.да - 26,78 росс. рубли
14.09.2006 й.да - 26,80 росс. рубли
15.09.2006 й.да - 26,80 росс. рубли
16.09.2006 й.да - 26,77 росс. рубли

Украина

11-12.09.2006 й.да - 5,0500 гривна
13-14.09.2006 й.да - 5,0500 гривна
15.09.2006 й.да - 5,0500 гривна

Беларус Республикаси

12.09.2006 й.да - 2141,50 бел. рубли
13.09.2006 й.да - 2141,50 бел. рубли
14.09.2006 й.да - 2141,50 бел. рубли
15.09.2006 й.да - 2141,50 бел. рубли
18.09.2006 й.да - 2141,50 бел. рубли

Эстония

12.09.2006 й.да - 12,3075 крона
13.09.2006 й.да - 12,3356 крона
14.09.2006 й.да - 12,3299 крона
15.09.2006 й.да - 12,3278 крона
18.09.2006 й.да - 12,3571 крона

Латвия

12.09.2006 й.да - 0,5474 лат
13.09.2006 й.да - 0,5487 лат
14.09.2006 й.да - 0,5484 лат
15.09.2006 й.да - 0,5483 лат
18.09.2006 й.да - 0,5497 лат

Литва

12.09.2006 й.да - 2,7159 лит
13.09.2006 й.да - 2,7222 лит
14.09.2006 й.да - 2,7210 лит
15.09.2006 й.да - 2,7198 лит
18.09.2006 й.да - 2,7269 лит

Молдова

12.09.2006 й.да - 13,3250 лей
13.09.2006 й.да - 13,3250 лей
14.09.2006 й.да - 13,3250 лей
15.09.2006 й.да - 13,3250 лей
18.09.2006 й.да - 13,3250 лей

Киргизистон Республикаси

16.09.2006 й.да - 39,3501 сом

Тожикистон Республикаси

14.09.2006 й.да - 3,3827 сомоний

Қозоғистон Республикаси

12.09.2006 й.да - 126,13 тенге
13.09.2006 й.да - 126,00 тенге
14.09.2006 й.да - 126,10 тенге
15.09.2006 й.да - 126,18 тенге
18.09.2006 й.да - 126,18 тенге

Швейцария

12.09.2006 й.да - 1,2425 швейц. франки
13.09.2006 й.да - 1,2526 швейц. франки
14.09.2006 й.да - 1,2501 швейц. франки
15.09.2006 й.да - 1,2564 швейц. франки
18.09.2006 й.да - 1,2545 швейц. франки

Япония

12.09.2006 й.да - 117,57 япон иенаси
13.09.2006 й.да - 117,64 япон иенаси
14.09.2006 й.да - 117,52 япон иенаси
15.09.2006 й.да - 117,55 япон иенаси
18.09.2006 й.да - 117,88 япон иенаси

1 Англия фунт стерлинги

Буюк Британия

12.09.2006 й.да - 1,8741 АҚШ долл.
13.09.2006 й.да - 1,8748 АҚШ долл.
14.09.2006 й.да - 1,8762 АҚШ долл.
15.09.2006 й.да - 1,8822 АҚШ долл.
18.09.2006 й.да - 1,8806 АҚШ долл.

1 евро

Евроминтақа

12.09.2006 й.да - 1,2711 АҚШ долл.
13.09.2006 й.да - 1,2682 АҚШ долл.
14.09.2006 й.да - 1,2687 АҚШ долл.
15.09.2006 й.да - 1,2691 АҚШ долл.
18.09.2006 й.да - 1,2658 АҚШ долл.

* Долларнинг мамлакатлар миллий валюталарига нисбатан курси марказий (миллий) банкларнинг расмий хабарлари ва «REUTERS» тизими маълумотлари асосида берилди.

МОЛИЯВИЙ ХАТАРЛАРНИ БОШҚАРИШНИНГ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ

Мамлакатимиз иқтисодиётида чуқур таркибий, тузилмавий ислохотларни муваффақиятли амалга оширишнинг зарурий шартларидан бири инвестицион лойиҳаларни молиялаштириш самарадорлигини таъминлаш ҳисобланади. Бу эса, ўз навбатида, инвестицион лойиҳаларни молиялаштиришдаги асосий иқтисодий хатарларни бошқаришнинг назарий, амалий ва услубий асосларини такомиллаштиришни тақозо қилади. Мамлакатимиз Президенти Ислом Каримов Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2005 йилда мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш яқунлари ва 2006 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг асосий йўналишларига бағишланган йиғилишида сўзлаган нутқида тадбиркорларнинг ўз фаолияти учун зарур ускуна ва технологиялар сотиб олишда инвестициялашнинг самарали шаклларида фойдаланишини кучайтиришга алоҳида эътибор қаратган эди.

Ўзбекистон Республикасида инвестицион лойиҳаларни молиялаштиришдаги хатарларни бошқариш борасидаги асосий муаммолар, бизнинг фикримизча, қуйидагилардан иборат:

1. Тижорат банкларига инвестицион лойиҳалар бўйича мижозлар томонидан тақдим этилаётган бизнес-режаларнинг мукамал ишланмаганлиги ва уларнинг банклар томонидан етарли даражада таҳлил этилмаётганлиги ҳамда кредит шартномаларини тузишдаги камчиликларнинг мавжудлиги.

Банклар кредитни расмийлаштириш жараёнида ҳам, кредит маблағидан фойдаланиш жараёнида ҳам асосий эътиборни қарздор томонидан тузилган бизнес-режани таҳлил этиш ва таҳлилни давом эттиришга қаратишлари зарур. Лекин, бизнес-режаларга кредитор томонидан ҳам, қарз олувчи томонидан ҳам кредит амалиёти учун талаб этиладиган расмий ҳужжатдек ёндашилади. Холбуки, айнан бизнес-режа мижознинг маблағларидан фойдаланиш стратегиясини белгилаб берувчи муҳим ҳужжатдир. Лекин банкларда бизнес режалар кредитни расмийлаштириш давридагина ўрганиб чиқилади, ўрганилганда ҳам бизнес режадаги охириги натижанинг ижобий эканлиги, яъни мазкур фаолият натижасида олинadиган фойда қисмигина банкларни қизиқтиради. Ваҳоланки, кредит олишни мақсад қилиб олган мижоз албатта фаолият натижасида олинadиган фойда миқдорини шундай даражага етказиб ҳисоблайдики, натижада, банк учун қарздор томонидан кредитни қайтариш хавфи йўқдек туюлади. Шунинг учун ҳам бизнес-режалар мижозлар томонидан деярли бири-бирига ўхшаш ҳолатда тузилмоқда. Муаммоли кредитлар тарихи таҳлил этилганда, аксарият ҳолларда бизнес-режаларнинг расмийлаштириш учунгина тузилганлигининг гувоҳи бўламиз. Холбуки, банклар томонидан мижознинг кредит маблағидан фойдаланиш жараёнини ўз ичига олган бизнес-режаси асосида ҳужалик фаолиятининг доимо таҳлил этиб борилиши кредитларни ўз вақтида ва тўлиқ қайтаришнинг гаровидир. Расмийлаштириш учун тузилаётган бизнес-режаларни таҳлил этиш жараёнида уларнинг иқтисодий саводсизлик оқибатида тузилганлигининг гувоҳи бўламиз.

2. Бир қатор инвестицион лойиҳаларнинг ўзини оқламаётганлигининг асосий сабаблари қуйидагилардан иборат:

а) корхоналарнинг хориждан келтирилadиган хом ашёларга ўта боғлиқлиги, ишлаб чиқарилаётган маҳсулотга талаб йўқлиги;

б) корхоналарнинг лойиҳада белгиланган кувватда ишламаслиги;

в) айрим корхоналарнинг хом ашё базаси билан таъминланмаганлиги;

г) қўшма корхона очилиши вақтида хорижий таъсисчилар томонидан ишлаб чиқарилиши мўлжалланаётган маҳсулотни хорижга сотиш ёки уларни сотиб олиш мажбуриятини олган ҳолда битим тузилиб, ишлаб чиқариш бошлангандан сўнг эса бу мажбуриятлар бажарилмаслиги.

Юқорида қайд этилган муаммоларни ҳал қилиш, бизнинг фикримизча, қуйидаги тадбирларни амалга оширишни тақозо қилади:

1. Хорижлик таъминотчилар томонидан сифатсиз ускуналар ва механизмлар етказиб берилишининг олдини олиш мақсадида хорижий банкларнинг етказиб берилаётган ускуна ва механизмларнинг сифати юзасидан кафолатларини олиш лозим.

Бизга маълумки, мамлакатимизда ўзини оқламаган инвестицион лойиҳаларнинг барбод бўлишининг асосий сабабларидан бири жисмоний ва маънавий жиҳатдан эскирган ускуналар, машина ва механизмларнинг етказиб берилганлиги ҳисобланади. Агар хорижий банкнинг ускуналар сифати юзасидан кафолати олинган бўлса, у ҳолда, сифатсиз ускуналар етказиб берилган тақдирда, улар учун тўланган тўлов миқдорини ва шартномада кўрсатилган жарима миқдорини хорижий банкдан ундириш имконияти юзага келади. Бундан ташқари, хорижий банкларда мол етказиб берувчиларнинг нуфузи, кредит тарихи, фаолият йўналиши тўғрисида етарлича маълумотлар мавжуд бўлиб, улар фақат ишончли мижозлари учун кафолат берадилар. Бу эса, мамлакатимизга сифатсиз ускуналар етказиб бериш ҳолатларининг камайишига олиб келади.

2. Инвестицион лойиҳанинг амалга оширилиши натижасида олинadиган маҳсулотларни экспорт қилишда экспорт шартномасини бевосита хорижлик таъсисчи билан тузишни меъёрий ҳужжатлар асосида тақиқлаб қўйиш лозим.

Инвестицион лойиҳаларни молиялаштириш амалиётини ўрганиш натижалари шуни кўрсатдики, бир қатор инвестицион лойиҳаларда маҳсулотларни экспорт қилиш бўйича шартномалар бевосита таъсисчининг ўзи билан тузилган. Таъсисчи эса, кейинчалик маҳсулотларни сотиб олмаган. Натижада, инвестицион лойиҳа ўзини оқламаган, берилган инвестицион кредитлар эса қайтарилмаган.

3. Инвестицион лойиҳаларни молиялаштиришдаги хатарларни бошқариш самарадорлигини оширишда бевосита киритилаётган хориж инвестициялари ҳаракатларидаги аъёналарни, инсон капиталига, технологик ўсиш ва техник билимлар соҳаларини ривожлантиришга йўналтирилган инвестицияларни, илмий-техник ютуқлардан фойдаланиш ва

ҳисобга олишга тўғри келади.

Бунинг учун жаҳон тажрибасини ўзлаштириш ва уларни қўллаш имкониятларини кенгайтириш мақсадларида инсон капиталига ҳамда жаҳон ютуқлари ва билимларини ўзлаштиришга ёрдам берадиган технологияларга инвестициялар талаб этилади. Шу сабабли, инвестиция фаолиятини давлат томонидан тартибга солиш ишлаб чиқариш технологияларини сотиб олиш, глобал илмларни эгаллаш, солиқларнинг тартибловчи родини такомиллаштириш, рағбатлантирувчилик родини кучайтиришга қаратилган бўлиши лозим. Бунда асосий вазифа - чет эллик ҳамкорларга капитал қўйишда энг самарали йўналишларни таклиф этишдан, ўзаро манфаатли соҳаларни белгилашдан, инвесторларга кафолат бериш ва уларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилишдан иборат.

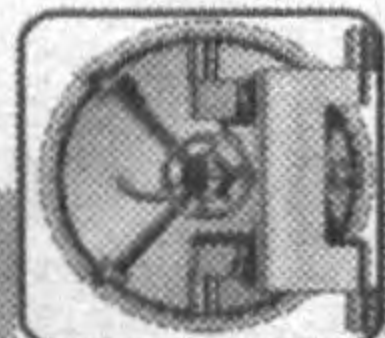
4. Инвестиция муҳити чет эл инвестициялари оқимига қулай бўлиши лозим. Қабул қилувчи мамлакатдаги инвестиция муҳитини баҳолашда чет эллик инвесторлар биринчи навбатда унинг хавфсизлиги, инвестициялаш мақсадларига мувофиқлиги, мамлакатга хос хатарлар даражаси, инвестицияларни рағбатлантириш тадбирларига эътибор берадилар. Концессия шариоитлари, экспорт саноати районлари, эркин савдо зоналари, божхона божлари амал қилмайдиган зоналарнинг бўлиши ва бошқалар бевосита чет эл инвестициялари учун муҳим ҳисобланади. Қўшма корхоналар ташкил қилиш учун ўз маблағларини қўядиган хорижий инвесторлар учун имтиёзлар янги илғор технологияларни ишлаб чиқувчи қўшма корхоналарда янги технологияларга устуворлик берилишини назарда тутиши лозим. Чет эл инвестицияларини амалга оширишнинг асосий шартларини халқаро шартномалар тамойилларига мувофиқлаштириш лозим, айрим мамлакатлар ва алоҳида инвесторлар учун имтиёзлар ва рағбатларни устуворликлар ва ҳал қилинадиган вазифаларга қараб белгилаш лозим. Концессиялар ташкил қилиш, ҳудудларни ижарага бериш, шўъба корхоналар очиш ва халқаро молия лизингини кенг ривожлантириш амалиётини давом эттириш керак.

5. Инвестицион лойиҳаларни молиялаштиришдаги валюта хатарини камайитириш мақсадида инвестиция миқдорига ва ундан олинadиган даромадлар миқдорига форвард шартномалари тузиш лозим.

Бу тадбир валюта хатарларини бошқаришнинг кам-чиқимли ва самарали усули ҳисобланади. Бунда инвестиция қилинган миқдорга ва инвестицион даромад миқдорига форвард шартномаси тузилади. Шартнома муддати тугаганда қайтарилган инвестиция миқдори ва ундан олинган даромад қатъий белгиланган курс бўйича битим валютасига сотилади.

Хулоса қилиб айтганда, ишлаб чиқилган амалий таклифларнинг амалиётга татбиқ этилиши молиявий хатарларнинг инвестициялаш жараёнига нисбатан салбий таъсирини сезиларли даражада пасайитириш имконини беради.

Фарҳод РАҲМАТОВ,
АТ "Пахта Банк" кредит
таваккалчилигини бошқариш
маркази бош мутахассиси,
Банк-молия академияси
"Лойиҳаларни молиялаштириш"
факультети тингловчиси.

ПЛАСТИК КАРТОЧКАЛАР — БАРЧАГА ҚУЛАЙ

Пластик карточкалар асосидаги нақд пулсиз ҳисоб-китоблар тизими ҳар томонлама қулай ва хавфсиз бўлиб, юртимизда тобора оммалашиб бормоқда. Ўзбекистон аҳолиси айти пайтда замонавий хизмат тури бўлмиш пластик карточкалардан унумли фойдаланган ҳолда ўзининг кундалик эҳтиёжларини ҳеч бир муаммосиз қондириб бормоқда.

Аҳолининг бундай қулай хизмат туридан фойдаланишида асосий воситачи банклар ҳисобланади. Ҳар бир банк тегишли объектларга махсус терминалларни ўрнатиб, нақд пулсиз ҳисоб-китоблар амалиётини тартибга солиб боради. Хусусан, акциядорлик инновация тижорат "Ипак йўли" банки бугунги кунда 140 га яқин савдо терминалларини ўрнатиб, уларнинг мунтазам ишлашларини таъминламоқда. Банк айти пайтда аҳолининг замонавий хизмат турларига бўлган талабини қондириш мақсадида жами 15 000 дан ортиқ пластик карточкаларни эмиссия қилган. Уларнинг 11 569 донаси банкнинг мижозлари бўлган ҳўжалик юритувчи субъектлар ходимларига ойлик маош лойиҳалари асосида тарқатилаётган бўлса, қолган 31 донаси корпоратив карточкалар ҳисобланади.

"Ипак йўли" банкнинг мазкур йўналишда бажараётган ишлари бугунги кунда яхши натижалар бермоқда, хусусан, банкнинг пластик карточкалар ҳисобварақларидаги қолдиқ сумма 10 588 минг сўмни ташкил этмоқда.

Гулшан ЮСУПОВА.

«АСАКА» БАНКИ АВТОБУСЛАР ЛИЗИНГИ БИЛАН ШУЎУЛЛАНАДИ

Ўзбекистонда "Asaka-Trans-Leasing" лизинг компанияси ташкил этилди. Компания фаолиятининг асосий йўналиши тегишли лицензия асосида тижорат усулида йўловчи ташиш билан шуғулланадиган юридик шахсларга автобусларни лизингга беришдан иборат бўлади.

Устав сармояси 4 млрд. сўм бўлган тенг шерикчиликка асосланган мазкур компаниянинг муассислари "Асака" давлат акциядорлик-тижорат банки ва "Тошшаҳартрансхизмат" ассоциациясидир.

Компания Ўзбекистон Республикаси Президентининг шу йил июл ойида қабул қилинган "Тошавтобустранс" акциядорлик компаниясига қарашли корхоналарнинг давлат акциялари пакетларини хусусий мулк қилиб сотиш тўғрисида"ги қарорига мувофиқ ташкил этилди.

Қарорда белгиланганидек, 2006-2010 йилларда "Тошавтобустранс" акциядорлик компаниясининг умумий баҳолаш қиймати 51,8 млрд. сўм бўлган давлат акциялари пакетлари босқичма-босқич хусусий мулк қилиб сотилиши керак.

Қарорда компания асосий

фаолият тури бўйича лизинг операцияларини автобус паркларининг давлат акциялари пакетларини сотишдан ташқари маблағларнинг 40 фоизи қайтариб бериш асосида 5 йил муддатга автобус паркларининг ҳаракат таркибини янгилаш, шу жумладан лизинг асосида янгилаш учун мақсадли фойдаланиш шартин билан "Тошшаҳартрансхизмат" ассоциациясига берилади.

Қарорга мувофиқ "Asaka-Trans-Leasing" 2010 йил 1 январга қадар Тошкент шаҳрининг автобус паркларига лизингга бериладиган йўловчи ташиш автобусларини мамлакатга олиб кириш чоғида божхона тўловларини (божхонада расмийлаштириш

учун олинадиган йиғимлардан ташқари) тўлашдан озод қилинади.

Аввал хабар қилинганидек, ҳозирги вақтда Ўзбекистонда 11 та лизинг компанияси ишлаб турибди, бундан ташқари 14 та тижорат банки ва иккита ноҳукумат нотижорат бирлашмаси лизинг хизматларини кўрсатмоқда.

2002 йил сентябр ойидан бошлаб Ўзбекистонда лизинг шартлари асосида замонавий технология усулларини импорт қилиш учун божхона тўловлари бекор қилинган, лизинг тўловлари ҚҚС тўлашдан, лизинг олувчилар эса лизинг бўйича олинган мол-мулк учун солиқ тўлашдан озод қилинган.

2005 йилда Ўзбекистонда лизинг операцияларининг ҳажми 2004 йилдагига қараганда 2 баравар ўсиб, 89,7 млрд. сўмга етди, шу жумладан лизинг компаниялари амалга оширган операциялар ҳажми 1,9 баравар ортиб, 64,2 млрд. сўмга, банкларнинг лизинг операциялари ҳажми 2,1 баравар ортиб, 22,2 млрд. сўмга етди.

"Туркистон-пресс" НАА.

«МИКРОКРЕДИТБАНК»: ҚИСКА ВАҚТ ИЧИДАГИ САЛМОҚЛИ ИШЛАР

Мамлакатимизда иқтисодиётнинг эркинлаштирилиши туфайли юз бераётган ижобий ўзгаришларда банкларнинг роли ҳам яққол кўзга ташланмоқда. Бугунги бозор иқтисодиёти шароити барча тижорат банклари зиммасига масъулият юклаш билан бирга улар сафи ва фаолият доирасини тобора кенгайтириб бормоқда.

Хусусан, яқиндагина Президентимиз ташаббуси билан ташкил этилган акциядорлик-тижорат "Микрокредитбанк" айти пайтда 55 000 нафардан ошиқ мижозларга хизмат кўрсатиб келмоқда. Ўтган қисқа вақт давомида эса, банк 9300 та ҳўжалик юритувчи субъектлар учун ҳисобрақамлар очиб, улар талабини ўз вақтида қондириб келмоқда.

Шунингдек, банкдаги лизинг хизматлари ҳам самарали равишда амалга оширилмоқда. Ишлаб чиқаришни муваффақиятли йўлга қўйган тадбиркорлар энг кам иш ҳақининг 2000 баравари микдоригача микролизинг хизматларидан фойдаланиш имкониятига эга бўлади. Бугунги кунда "Микрокредитбанк"дан мана шундай тартиблар асосида кредит олган тадбиркорлик субъектлари сони 3690 тага етган. Улар қорвачилиқ, паррандачилик каби қишлоқ ҳўжалик соҳасини ривожлантириш, ҳунармандчилик ва зардўзликка йўналтирилган оилавий касаначиликни шакллантириш, шунингдек, қурилиш материаллари ва асосий воситалар хариди ҳамда айланма маблағларни йўлга қўйиш учун йўналтирилган бўлиб, умумий микдори жорий йилнинг 1 сентябр ҳолатига 5,1 млрд сўмни ташкил этади.

Бундан ташқари, банк Ўзбекистон Хотин-қизлар кўмитаси ва Марказий банк билан ҳамкорликда мамлакатда аёллар тадбиркорлигини ривожлантириш учун бевосита жойларда семинарлар ташкил этган. Айти пайтда 12 мингдан ортиқ хотин-қизлар мазкур семинарлар орқали

катта тажриба орттириб, тадбиркорлик фаолиятига қўл урган. Моддий ёрдамга эҳтиёжи бор аёлларга банк бошланғич сармоя сифатида жами 700 млн. сўм кредит ажратган.

Юртбошимиз томонидан қабул қилинган "Шахсий ёрдамчи, деҳқон ва фермер ҳўжаликларида чорва молларини қўпайтиришни рағбатлантириш чоратадбирлари тўғрисида"ги Қарорнинг қай даражада долзарб ва муҳимлиги барчага маълум. "Микрокредитбанк" ҳам мазкур қарор талабларини бажариш, қолаверса қишлоқ аҳолисининг турмуш тарзини яхшилашга ўз ҳиссасини қўиш мақсадида бир қанча оилаларга чорва молларини олиш учун 1 млрд. 970 млн. сўм микдорида имтиёзли кредитлар берди ва бу амалий иш бундан кейин ҳам давом эттирилиши кўзда тутилган.

Шунингдек, банк Вазирлар Маҳкамасининг 2006 йил 17 апрелдаги "Ўзбекистон Республикасида 2006-2010 йилларда хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасини ривожлантиришни жадаллаштириш чоратадбирлари тўғрисида"ги 325-Қарори ижроси юзасидан ҳам бир қанча эътиборга молик амалий тадбирларни олиб бормоқда. Жумладан, "Микрокредитбанк"нинг жойлардаги филиаллари ҳамда мини-банкларига фаолият юритувчи ходимлари маҳалла фуқаролар йиғинлари билан ҳамкорликда жойлардаги аҳоли турмуш тарзи, хусусан уларга хизмат қилувчи маиший хизмат соҳаларини синчковлик билан ўрганиб чиқмоқда.

Назира МАВЛОНОВА.

ЎЗБЕК ИПАГИ ЎЗ МАВЎЕИНИ ТИКЛАМОҚДА

Жуда қадим тарихга эга бўлган ўзбек ипакчилиги кейинги йилларда мамлакат ҳукумати-нинг эътибори ва шахсан президентимизнинг ташаббуси билан тараққиёт сари илдам одимламоқда. Истиқлолнинг илк йиллариданоқ соҳада иқтисодий таркибий ислохотлар бошланган эди. Ушбу ўзгаришлар ипакчилик самарадорлигини ошириш ва соҳанинг инвестициявий имкониятларидан кенгрок фойдаланиш учун мустақкам асос бўлди. Бу ҳақда "Ўзбек ипаги" уюшмаси раиси Абдуваҳоб ЭРҒАШЕВ мухбиримизга қуйидагиларни сўзлаб берди.

Юртимизда ипакчилик асрий аъналарга эга. Тарихий топишмалар Ўзбекистон ҳудудида ипакчилик бундан тўрт минг йил аввал ҳам мавжуд бўлганлигини кўрсатмоқда. Грециядаги археологик изланишлар натижасида эрамиздан аввалги 2500 йилга мансуб ипак мато топилди. Олимлар бу мато Зарафшон бўйларида олиб кетилганини аниқладилар. Демак ўша пайтлардаёқ юртимиз ипакчилиги жаҳонга машҳур бўлган. Бизнинг асосий вази-фамиз ҳам ўзбек ипагининг қадим шўратини яна тиклашдан иборатдир.

Бунинг учун икки йўналишда иш олиб бормоқдамиз. Биринчи йўналиш пиллачилик, ипак хом ашёси ва ипак мато ҳамда тайёр маҳсулот тайёрлаш техникаларини модернизациялаш. Иккинчи йўналиш эса, ипак маҳсулотлари экспорти-ни кенгайтириш. Айтиш керакки, авваллари ипакчилик саноати иккига ажралиб қолган эди - пилла тайёрлаш Қишлоқ ва сув ҳўжалиги вазирлигига қарашли бўлса, пиллани қайта ишлаш корхоналари "Ўзбек-кенгилсаноат" ДАК таркибиди эди. 1998 йилда Ўзбекистон Президенти И.Каримовнинг шахсий ташаббуси билан ташкил этилган "Ўзбек

ипаги" уюшмаси бу икки йўналиш-ни бирлаштирди. Ҳозирда уюшма таркибиди йилига 100-220 тонна ипак хом ашёси ишлаб чиқариш қувватига эга 18 та ипакни қайта ишлаш корхоналари фаолият юритади. Уларнинг асосий қисми Фарғона водийсида жойлашган. Юртимизда ишлаб чиқариладиган ипак толарани-нинг учдан бир қисми ва ипак кала-валарнинг 100 фоизи водийдаги корхоналар ҳиссасига тўғри келади. Бундан ташқари 11 та пилла боқиш ҳўжаликлари мавжуд.

Уюшма томонидан соҳани ривожлантириш, инвестициялар жалб этиш ва ипакчилик саноатининг экспорт салоҳиятини оширишга қаратилган чора-тадбирлар амалга оширилмоқда. Изчил саъй-ҳаракатлар самараси ўларок, юртимиздаги пиллани қайта ишлаш корхоналари пилла билан, ипакчилик корхоналари эса, ипак хом ашёси билан тўлиқ таъминланди. Уюшма ташкил топгунга қадар соҳанинг экспорт салоҳияти жуда паст бўлиб, йилига 65 минг АҚШ долларини ташкил этарди. 2005 йилга келиб эса, йилига 12 млн. АҚШ долларлик маҳсулот экспорт қилинди. 2006 йил охирига қадар 21 млн. 750 минг АҚШ долларига тенг маҳсулотни хорижий

мижозларга сотишни режалаштирган-миз. Ўзбек ипагининг асосий харидор-лари Хитой, Япония, Хиндистон, Вьетнам ва Туркия ҳисобланади.

"Ўзбек ипаги" уюшмаси ипакчи-лик ривожини учун 12 млн. АҚШ дол-ларидан ошиқ бевосита инвестиция-лар жалб этган. Ҳозирда Япония, АҚШ, Италия давлатлари билан ҳамкорликда саккизта қўшма корхо-на ишлаб турибди. Ўтган йили учта янги корхонани ишга туширдик. Бу Тошкентдаги "Силвер силк", Наво-ий вилоятидаги "Навоий силк" ва Бухородаги "Румстар" қўшма корхо-наларидир. Истиқлолнинг 15 йилли-гига "Румстар"нинг 2- босқичи, Са-марқандда "Мароканд силк" корхо-наси иш бошлади. Йил охирига қадар Фарғона, Қўқон ва Марғилон-да ҳам янги корхоналар очилади.

Бу қўшма корхоналар асосан пил-лани қайта ишлаш, ипак матолар ишлаб чиқариш каби соҳаларда фа-олият юритади. Шундай қўшма кор-хоналаримиз ҳам борки, улар пилла-ни қайта ишлаш ва ипак ишлаб чи-қариш жараёнларида чиқадиган чи-қиларни қайта ишлаб, юқори сифат-ли ипак маҳсулотлари тайёрлашга иктисослашган. Бундай корхоналар-дан бири Марғилонда жойлашган

"Силк роад" Ўзбекистон-Япония қўшма корхонаси бўлса, иккинчиси Тошкентдаги "Силвер силк" Ўзбекис-тон-АҚШ қўшма корхонасидир.

Соҳада олиб борилган ишлар натижасида ипак ишлаб чиқариш умумий ҳажми жорий йилда 50 фоизга ортади ва йилига 1515 тонна-ни ташкил қилади. Шундан минг тон-на ипак АА ва ААА кўрсаткичлари-га эга. Бу яхши сифат кўрсаткичи бўлиб, маҳсулот нархига ҳам ижобий таъсир кўрсатади. Мисол учун, жа-ҳон ипак бозорининг етакчи ишти-рокчиси бўлиш Хитой асосан ААА кўрсаткичига эга ипак толаси ишлаб чиқаради. Биз Ўзбекистонда ҳам шун-дай сифат талабларига жавоб бера олувчи маҳсулот ишлаб чиқара бош-ладик. Баъзи корхоналаримиз ҳатто АААА кўрсаткичига лойиқ ипак иш-лаб чиқаришга ўтдилар.

Корхоналаримизни модернизация-лаш ишлари жадаллик билан олиб борилмоқда. 2010 йилга келиб барча ипакчилик корхоналарини замонавий техникалар билан тўлиқ жиҳозлаш кўзда тутилган. Бу орқали юртимиз-да етиштирилаётган пилланинг юз фоизини ўзимизда қайта ишлашга эришамиз. Бу борада хорижий инве-сторлар билан ҳамкорликка тайёр-миз. Чунки Ўзбекистон ипакчилиги-нинг афзал жиҳатлари - юртимиз ипакчилик хом ашёси ресурсларига нисбатда бойлиги, арзон электр энер-гияси, арзон ва юқори малакали ишчи кучи мавжудлиги чет эллик сармоядорларни қизиқтирмай қўймайди, албатта.

Саноат тараққиёти йўлида ҳал эти-лиши лозим бўлган яна бир масала экспортдаги тайёр маҳсулот улуши-ни оширишдир. Ҳозирда асосан хом

ипак экспорт қилинмоқда. Тайёр маҳ-сулотнинг 10 фоизигина экспорт қилинади. Биз бу масалани экспорт-га йўналтирилган тайёр маҳсулотлар ишлаб чиқарувчи қўшма корхоналар очиш орқали ҳал этишга киришдик. Бунга Марғилонда эронлик ишбилар-монлар билан ҳамкорликда ипак гил-ламлар ишлаб чиқаришнинг йўлга қўйилиши мисол бўлади. Марғилон-даги ипакчилик корхонаси акцияла-рини сотиб олган эронликлар у ерда 100 фоиз ипакдан Эрон гиламлари ишлаб чиқаришга киришдилар. Бу каби корхоналар фаолияти тайёр маҳсулотларнинг умумий экспорт ҳажмидаги улушини 20-30 фоизга ет-казиш имконини беради.

"Ўзбек ипаги" уюшмаси 2006-2010 йилларда хорижий инвестиция иштирокидаги жами 20 млн. АҚШ долларига тенг 16 та лойиҳани амалга оширишни режалаштирган. Ушбу лойиҳаларнинг амалга ошиши 12 минг қуту ипак курти етишти-риш, 1500 тонна ипак хом ашёси тайёрлаш, 3 млн. 500 минг поғоно-метр ипак матоси ишлаб чиқариш, 300 минг дона тайёр маҳсулот иш-лаб чиқариш ва 4 мингга яқин янги иш ўринлари очиш имконини беради. Бундан ташқари, уюшма "Ўзбекистонда ипакчиликни тубдан ривожлантириш Дастури"ни ишлаб чиқмоқда. Бу Дастур пилла тайёр-лашни хонадонлардан марказлаш-ган замонавий корхоналарга олиб чиқиш имконини беради. Натижада ҳар бир туманда ипакчилик мажму-алари тузилади. Бу эса, инвестиция-лар учун кенг имкониятлар очади ва юртимиз ипакчилигини янги тарақ-қиёт босқичига олиб чиқади.

Алишер ДАВЛАТОВ.

КАДРЛАР АУДИТИ

Кадрлар аудити – бизнинг бозоримиз учун анча ёш хизмат соҳасидир. Уни қисман молиявий аудит билан таққослаш мумкин, фақат бунда маслаҳатчилар молиявий ҳисоботни эмас, балки ходимлар билан ишлаш тизимини таҳлил қиладилар. Бундай ахборотдан компания каттагина фойда кўриши мумкин.

“Кадрлар аудити” тушунчасининг ўзи нисбатан яқинда пайдо бўлган, бироқ ҳозирги кунда бундай хизмат турини йўлга қўйган жуда кўп консалтинг компаниялари мавжуд. Ўзбекистонда ҳам ҳозир кадрлар консалтинги билан шуғулланадиган бир неча фирма бундай хизматни таклиф қилмоқда.

Бу соҳадаги талаб маълум даражада удум билан боғлиқ. Лекин сўнгги тадқиқотлар шуни кўрсатмоқдаки, компаниялар бизнесининг ўсиши тобора кўпроқ ички ресурслардан ва шулар орасида энг муҳими – кадрлардан самарали фойдаланишга боғлиқ. Кўпгина фирмалар фақат ходимларни бошқариш тартиб-таомилларини ҳам баҳолаш зарурлигини тушунмоқда. Бу кўп жиҳатдан инсон ресурслари бора-сида катта салоҳиятга эга бўлган йирик муассасалар ҳисобланмиш Ўзбекистон тижорат банклари тааллуқли. Республика банклари илгари ҳам энг малакали, ташаббускор ва ваколатли кадрлар “ўчоғи” ҳисобланар эди. Ҳозир банкларнинг жамоалари олдида анча кўламдор вазифалар турадики, уларни ҳал қилиш кўп жиҳатдан ходимлар билан сифатли ишлашга боғлиқ.

Кадрлар аудитининг стандартлари ҳозирча тугал ишлаб чиқилмаган. Шу сабабли ушбу атаманинг моҳиятини ҳар ким ўзича тушунади. Баъзи ҳолларда ходимларни комплекс баҳолаш назарда тутилади, лекин кўпроқ бу атама анча кенг маънода – компания ходимларини бошқаришнинг бутун тизимини аудит қилиш маъносига тушунилади. Тажриба шуни кўрсатмоқдаки, кадрлар аудитига бўлган талаб турли сабаблар билан туғилиши мумкин. Чунончи, кўпгина корхоналардаги кадрлар бўлиmlарида фақат шўрлар замонида хос вазифалар – кадрлар ҳужжатларини юритиш ва хавфсизликни таъминлаш вазифалари сақланиб қолган. Шунинг учун ҳам ходимлар билан ишлашни тўла-тўқис

йўлга қўйиш учун директор бу ишни қандай ва қайси йўналишда қайта қуриш зарурлигини баҳолашга уринади.

Бошқа бир вариант: компанияда иш жойларини баҳолашдан бошлаб ходимларни ўқитишга бўлган кадрлар билан боғлиқ ҳамма тартиб-таомиллар жорий этилган, лекин унинг нимасидир раҳбарга ёқмайди. Ташкилотда муайян тартиб-таомилларнинг бўлиши уларнинг самардорлиги билан асло боғланган эмас. Айтайлик, агар компанияда ўқув маркази ишлаб турган бўлса, бу ҳали ходимларни ўқитиш муаммоси компанияда ҳал қилинганлигини аниқлатмайди. Масалан, банклардан бирининг штатлари шу қадар кенгайиб кетганки, топ-менежерлар ташвишга тушиб қолишди – ҳеч ким шунча одамни қандай ва нега ишга олаётганини тушунмайди, айниқса бундан иш самараси ҳеч қанча ортгани йўқ. Кейинчалик маълум бўлишича, соҳа менежерлари буюртмалар бераверган, кадрлар хизмати эса одамларга бўлган реал эҳтиёжни ҳеч бир ўйлаб ўтирмай, буюртмаларни бажараверган. Бунинг устига устак, ходимлар билан ишлаш бўлими ходимларининг мукофот олиши улар бўш ўринларни қанчалик муваффақиятли тўлдиришларига бевосита боғлиқ бўлган. Кадрлар аудити раҳбарлар ушбу муаммони кўришларига ва уни ҳал қилиш билан шуғулланишларига ёрдам беради.

Ниҳоят, компания бурилиш давраларини (сотиб олиш, қўшилиб кетиш, қайта ташкил этиш ва шу кабиларни) бошидан кечираётган ва раҳбар қаёққа қараб юришни ва бунинг учун қандай иқтисодий борлигини тушуниб олиши керак бўлган ҳолларда аудит ўтказилади.

АУДИТОРЛАР

Компания ўзидаги кадрлар аудитига бўлган эҳтиёжни аниқлагач, уни қимматли амалга оширади, деган навбатдаги саволга жавоб бериши керак. Чунки, агар молиявий аудит ўтказиладиган бўлса – бу

одатда фақат ташқи хизмат бўлади, лекин кадрларни таҳлил қилиш бирмунча бошқачароқ иш. Албатта, уни штатдаги ходимлар кучи билан амалга ошириш мумкин. Лекин муаммо шуки, тизим ичида туриб уни таҳлил қилиш айниқса, агар бу тизимни ишлаб турган одамларнинг ўзи ташкил қилган бўлса, анча мураккаб кечади.

Яна бир вариант – маслаҳатчилар таклиф қилиш. Бундай ёндашувнинг афзаллиги шуки, кўпгина маслаҳатчилар етарли тажрибага эга бўладилар ва компания ичидаги турли “сиёсий” гуруҳларга мансуб бўлмайдилар. Аммо консалтинг учун ҳам пул тўлаш керак. Турли баҳолашга кўра, ғарб компанияларида ташқи кадрлар аудити 10-20 минг АҚШ долларига тушади. Шундай бўлса-да, компаниялар бу харажатга рози бўлади.

ТЕХНОЛОГИЯ

Кадрлар бўйича аудиторларнинг иши одатда менежмент ўз бўлимида, ходимларидан нима олмакчи эканлигини аниқлашдан бошланади. Бу мақсадлар ғоят хилма-хил бўлиши мумкин. Компаниялардан бирининг лойиҳасида ижтимоий масалалар, сугурталаш ва шу кабилар билан самарали шуғулланидиган хизмат талаб қилинган. Бошқа ҳолларда ходимларни танлаш вазифаси биринчи ўринга қўйилган. Анъанавий вертикал алоқалар ҳаддан ташқари узун бўлган – раҳбарлар қуйи даражаларда нималар юз бераётганини кўра олмаган компаниялар ҳам учраб туради. Уларга қарши алоқага эга бўлиш учун қўшимча восита керак бўлган ва айнан шу ишни ходимлар бўйича менежерлар зиммасига юклашни хоҳлашган.

Шундан кейин кадрлар билан боғлиқ реал тартиб-таомиллар эълон қилинган мақсадларга қанчалик мос келиши кўриб чиқилади. Компания стратегиясидан келиб чиқадиган муайян эталон мавжуд бўлиб, кадрлар бўйича аудиторлар кадрлар билан боғлиқ тартиб-таомилларнинг бу эталонга мувофиқлигини текширадилар. Масалан, муайян стратегия доирасида бирорта-бир тартиб-таомил долзарб бўлмаслиги мумкин. Айтайлик, агар компания ўсишни режалаштираётган бўлмаса, одамларни танлаш ва ишга ёллашнинг батафсил ишлаб чиқилган технологиялари унга керак бўлмайди. Ва аксинча, агар фирма жадал ривожланмоқчи бўлса, бу технологияларни жуда батафсил ишлаб чиқиш зарур бўлади.

Кадрларнинг вазифалари қуйидаги тарзда таҳлил қилинади. Дастлаб кадрларга доир барча ҳужжатлар ишга қабул қилиш ва ишдан бўшатишгача ўрганиб чиқилади. Ҳужжатлар компаниянинг муаммолари ҳақида бирламчи тасаввурни беради. Мақсад – айнан қандай вазифалар учун жавоб беришини, бу вазифалар нечоғли самарали бажарилаётганини тушунишдан иборат. Чунки агар кадрлар бўлими ходимларни танлаш, карьерани асослаш ёки режалаштириш билан шуғулланмаса, бу вазифаларни маълум даражада соҳа менежерлари ҳал қиладилар.

Ҳужжатлар ўрганиб чиқилганидан кейин ўйлаб кўриш учун мавзу топилади ва маслаҳатчилар ходимлар билан савол-жавоб ўтказиш – қимдан нимани сўраш режасини тузадилар. Албатта, ҳамма ходимлар компаниядаги ишларнинг аҳволи ҳақида билганларини ҳалол сўзлаб беришларини кутиш қийин. Лекин бир-иккита одамдан эмас, кўпчиликдан сўраб чиқилади.

Қоида тариқасида суҳбатлар топ-менежерлар ва ҳар бир тоифа ходимларининг вакиллари билан олиб борилади. 400-1000 ходим ишлайдиган компанияда тахминан 30-60 одамдан сўраб чиқилади. Яна кўпчилик орасида анкета сўровлари ўтказилади. Аста-секин майда бўлақлардан яхлит манзара ҳосил бўлади.

Ўрганиб чиқиш босқичидан кейин маслаҳатчилар кўпинча компанияда кадрлар билан боғлиқ тартиб-таомиллар қандай бажарилаётганлигининг график моделини чизадилар ва бу схема муаммоларни жойларни яққол намоиш қиладди.

МУАММОЛАР ВА ТАВСИЯЛАР

Маслаҳатчилар бундай таҳлил натижасида қандай муаммоларни кўтариб чиқадилар? Биринчи энг муҳим муаммо – ходимларни бошқариш тизимининг компания стратегиясига мос эмаслигидир. Тез-тез учраб турадиган яна бир муаммо – маслаҳатчиларнинг ибораси билан айтганда, “ҳамма ишлар ўлда-жўлдалиги”дир. Агар кадрларни ҳисобга олиш кўпгина компанияларда маълум даражада йўлга қўйилган бўлса-да, бошқа тартиб-таомилларнинг самарадорлиги айтири даражада эмас.

(Давоми бор).

Инновациялар бўлими томонидан тайёрланди.

ЗАМОНАВИЙ БИЛИМ ДАРГОҲИ

Мамлакатимиз иқтисодиётининг таянч бўғинларидан бўлган таълим соҳасини ислоҳ қилиш ҳозирги кунда ҳукуматимиз олдида турган асосий масалалардан биридир. Зеро, мамлакатимиз келажагининг буюклигини таъминлаб берувчи ёшларнинг билимли, зукко бўлиб етишишлари келгусида ўзининг ижобий самарасини бериши шубҳасиздир.

Айнан шу мақсадда, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1995 йил 216-сонли Қарори билан Марказий банк қосида Тошкент банк ҳисоб-кредит коллежи ташкил этилган. Мазкур коллеж бугунги кунда республика коллежлари орасида жуда яхши мавқега эга.

Мамлакатимизда ўрта махсус, касб-хунар таълими ҳуқуқий асослари “Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури” ва “Таълим тўғрисидаги Қонун”да ўз аксини топган. Ушбу Қонунлар доирасида фаолият юритувчи мазкур даргоҳда республикамизнинг турли ерларидан 700 га яқин талаба бир неча йўналишлар бўйича таълим олмақдалар. Замон талабларига тўлиқ жавоб берувчи, инновацион ва самарали педагогик технологияларга асосланган таълим жараёни бугунги ёшларимизнинг юксак салоҳиятли, интилувчан бўлишларига асосий туртки бўлмоқда, десак муболаға бўлмайди.

Ўқув юрти бошқарув биноси, 660 ўринга асосланган ўқув биноси, жумладан 16 ўқув хоналари, 3 та компьютер хонаси, замонавий технологияларга асосланган “Банк ўқув амалиёти” хонаси, 350 ўринли мажлислар зали, кироатхона, кутубхона, замонавий соғломлаштириш комплекси, 500 ўринга мўлжалланган ётоқхона биноси каби иншоотлардан иборат. Дарслар кундузги ва сиртки бўлиmlарда, давлат бюджети ҳисобидан ва тўлов контракт асосида ташкил этилган.

Тошкент банк ҳисоб-кредит коллежидида машғулотлар нафақат малакали иқтисодчи ўқитувчилар, балки бевосита банк соҳасида фаолият юритувчи мутахассислар томонидан олиб борилади. Иқтисодиёт соҳасини чуқур ўргатишга мўлжалланган ўқув дастурларида “Банк иши” мутахассислиги бўйича таълим олувчи талабалар етарли билимларни эгаллаб, ўзлари танлаган

шарафли банк ходими касбини эгаллашлари учун керак бўлган билимлар тўлиқ акс этган. “Иқтисодий таҳлил”, “Пул муомаласи ва кредит асослари”, “Бухгалтерия ҳисоби”, “Маркетинг ва менежмент асослари” каби фанлар шулар жумласидандир. Шу билан бирга ўқув даргоҳида чет тилларини ўқитиш ҳам жуда яхши йўлга қўйилган.

Бундан ташқари коллежда етук банк ходимларини тайёрлашда амалиёт машғулотлари муҳим ўрин эгаллайди. Махсус фанлардан олинган назарий билимларни мустаҳкамлашга қаратилган ўқув ва ишлаб чиқариш амалиётлари Тошкент шаҳри ва вилоятининг деярли барча тижорат банклари муассасаларида ўтказилади. Амалий машғулотларнинг сифатли ва ўз вақтида ўтказилиши бўйича Ўзбекистон Республикаси Марказий банки ва тижорат банклари билан ҳамкорликда иш олиб борилади.

Шундай яхши шароит яратилган ушбу билим даргоҳи ўқувчиларига қўйиладиган ягона талаб мамлакатимиз келажаги учун керакли инсон бўлиб етишишларидир. Ҳукуматимизнинг таълим соҳасида олиб бораётган оқилона сиёсати, келгусида ҳам шу каби коллежларнинг янада самаралироқ фаолияти ва пировардида республика банк соҳасига етук мутахассислар етишиб чиқиши учун замин яратиб беради, деб умид қиламиз.

Иброҳим ХОЛИҚОВ.

БАНК-МОЛИЯ АКАДЕМИЯСИ БУГУНГИ КУНДА

Яқинда БМАга 2006-2007 ўқув йили учун тингловчи-лар қабул қилиш тугалланди. Академия факультетларига жами 126 нафар, шу жумладан “Банк иши” факультетига 47 нафар, “Молия”га 46 нафар, “Солиқ иши”га 10 нафар ва “Лойиҳани молиялаш”га 23 нафар тингловчи қабул қилинди. Академиянинг магистратурасига кирганларнинг 51 нафари пуллик-контракт асосида қабул қилинди.

Ҳозирги вақтда республика ва чет эл ўқув муассасалари, банк ва молия марказларининг етакчи профессорлари ҳамда мутахассис-амалиётчилари орасидан 96 нафар ўқитувчи академияда ўқитиш жараёнига мунтазам асосда жалб этилган бўлиб, улар орасида 18 нафар фан доктори, 48 нафар фан номзоди бор.

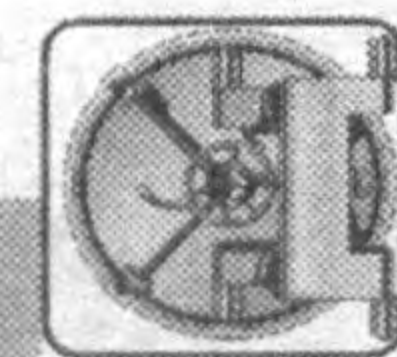
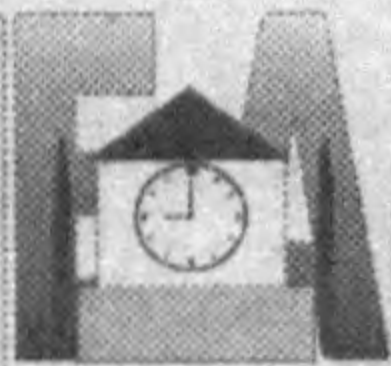
Академияда ўқиш жараёнида олинган назарий билимларни мустаҳкамлаш, чет эл тажрибасини ўрганиш мақсадида магистрантлар чет мамлакатларнинг етакчи банк-молия муассасаларида стажировкага юборилмоқда. Люксембург ва Польшада асосан банк иши, лойиҳани молиялаш соҳалари бўйича; Япония, Латвия, Россияда аудит, давлат молияси, қимматли қозғалар, солиққа тортиш ва сугурта масалалари бўйича; АҚШда эса бозор ва кредит хатарларини таҳлил қилиш масалалари бўйича стажировкалар ташкил этилди.

2006 йил март ойида Ўзбекистон Республикаси Президентининг Корея Республикасига ташрифи

чоғида Ўзбекистон Республикаси Банк-молия академияси билан Корея Молия институти ўртасида ҳамкорлик тўғрисида Меморандум имзоланганлиги академия учун катта воқеа бўлди. Ҳозирги вақтда академия Меморандумни амалда бажаришга киришди.

Академияда ўқув жараёнини ва илмий-тадқиқот фаолиятини такомиллаштириш бундан буён академия илмий кенгаши томонидан қабул қилинган Ўзбекистон Республикаси Банк-молия академиясини ривожлантиришнинг 2007-2009 йилларга мўлжалланган комплекс дастури асосида олиб борилади. Ушбу дастурга мувофиқ ўқув жараёнига масофадан ўқитиш унсурлари киритилди. Магистратурага иқтисодий мутахассисликлар бўйича ўқишга кирувчилар ва банк-молия соҳасининг ўз малакасини ошираётган ходимлари учун услубий қўлланма нашр қилинганлиги ҳамда академиянинг Веб-сайти ишга туширилганлиги бу соҳадаги дастлабки қадамлар бўлди.

Юлдуз ЗОКИРОВА.

«БАНК АХБОРОТНОМАСИ» ГАЗЕТАСИ ТАХРИРИЯТИ ВА КОРПОРАТИВ БОШҚАРУВ МАРКАЗИНИНГ ҚЎШМА ЛОЙИХАСИ

КРЕДИТ ТАШКИЛОТЛАРИДА КОРПОРАТИВ БОШҚАРУВНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Сўнгги вақтларда айрим мамлакатларда ҳам, халқаро кўламда ҳам корпоратив бошқарув масаласига тобора катта эътибор берилмоқда.

Тегишли даражада ташкил этилган корпоратив бошқарув банк назорати нормал ишлаб туришининг зарур шартидир. Шундай қилиб, банкларни назорат қилиш органлари ҳар бир кредит ташкилотидида самарали корпоратив бошқарув таъминланишидан манфаатдор.

Назорат соҳасидаги мавжуд тажриба ҳар бир банкда тегишли даражада ҳисобдорлик мавжуд бўлиши, шунингдек жиловлаб туриш ва посанги принципи амал қилиши зарурлигини кўрсатмоқда. Бошқача қилиб айтганда, тегишли даражадаги корпоратив бошқарув назорат органлари ишини анча енгиллаштиради.

Бундан ташқари, тегишли даражадаги корпоратив бошқарув банк раҳбарияти билан назорат органлари ўртасида ҳамкорлик йўлга қўйилишига ёрдам бериши мумкин.

Иқтисодий ҳамкорлик ва тараққиёт ташкилоти (ИХТТ) ҳужжатида корпоратив бошқарувга "компания менежменти, унинг кенгаши, акциядорлари ва бошқа манфаатдор томонлар" ўртасидаги муносабатлар доираси" деб таъриф берилди. "Бундан ташқари, - дейилади ҳужжатда, - корпоратив бошқарув компаниянинг мақсадларини ва уларга эришиш воситаларини белгилаш тизимларини, шунингдек, назорат қилиш воситаларини ишлаб чиқишни ўз ичига олади. Тегишли даражадаги корпоратив бошқарув кенгаш ва менежментга компания ва акциядорлар манфаатига мос мақсадларга эришиш учун рағбатлантириш чораларини таъминлаб бермоғи керак. Шунингдек, у таъсирчан назоратни амалга оширишга ва шу тариқа компания ўз ресурсларидан янада самарали фойдаланишини рағбатлантиришга ёрдам бермоғи керак".

Корпоратив бошқарув муайян кредит муассасасининг фаолиятини кенгаш ва менежмент томонидан бошқариш услубини ўз ичига олади ва бу ҳол банк ишининг қуйидаги жиҳатларига дахлдордир:

- корпоратив мақсадларни белгилаш (шу жумладан мулкдорлар учун иқтисодий фойда олиш);
- компаниянинг кундалик фаолиятини бошқариш;
- томонларнинг манфаатларини ҳисобга олиш;
- банкларнинг корпоратив фаолияти ва корпоратив хулқ-атвори ишончли банк амалиёти талабларига, амалдаги қонунларга ва меъёрий базага мос бўлишини таъминлаш;
- омонатчиларнинг (депозит эгаларининг) манфаатларини ҳимоя қилиш ва б.

Тегишли даражадаги корпоратив бошқарув амалиётда кредит муассасаси фойдаланадиган конкрет бошқарув тузилмасидан мустақил равишда амалга оширилиши мумкин. Назорат қилишнинг тўртта асосий шакли мавжуд бўлиб, улар жиловлаб туриш ва посанги принципларига риоя этилишини таъминлаш учун ҳар қандай банкнинг ташкилий тузилишига киритилган бўлмоғи керак. Ушбу назорат қилиш шакллари қуйидагилардан иборат: кенгаш томонидан назорат қилиш; банкнинг ҳар хил фаолият турларини бевосита бошқаришда қатнашмайдиган шахслар томонидан назорат қилиш; банк фаолиятининг турли йўналишларини бевосита назорат қилиш; хатарларни бошқариш ва (ички) аудитнинг мустақил функциялари мавжуд бўлиши. Бундан ташқари, раҳбарларнинг "касбга ярқоқлик ва амалий обрў-эътибор" мезонларига мос бўлиши муҳимдир.

Банкнинг давлат ихтиёрида бўлиши банк стратегияси ва мақсадлари, шунингдек, ички бошқарув тизимининг ўзгариши хавфини солади. Шу туфайли тегишли даражадаги корпоратив бошқарувнинг умумий принциплари давлат банклари учун ҳам муҳимдир.

Стратегик мақсадлар ёки корпоратив қадриятларга эга бўлмаган ташкилотнинг фаолияти ғоят қийин кечади. Ана шуни ҳисобга олиб, кенгаш стратегия ишлаб чиқиши ва банк ўзининг кундалик фаолиятида бу стратегияга амал қилиши керак. Шунингдек, кенгаш "ташаббускор" бўлиши ва ўзи учун, менежмент учун ҳамда бошқа хо-

димлар учун корпоратив қадриятларни белгилаш керак. Бу қадриятлар туғилаётган муаммоларни ўз вақтида ва ошқорча муҳокама қилиш ғоят муҳим аҳамиятга эга эканлигини ҳисобга олмоғи керак. Хусусан, корпоратив қадриятлар ташкилот ичида ҳам, учинчи томонлар билан амалга ошадиган операцияларида ҳам коррупция ва порахўрликни тақиқлаб қўйиши муҳимдир.

Кенгаш менежмент корпоратив бошқарув сифатини пасайтирадиган фаолият ва муносабатларни истисно этувчи (ёки қатъий равишда чекловчи) сиёсатни амалга оширишини таъминлаши керак. Бундай фаолият ва муносабатлар жумласига, масалан, қуйидагилар кирди:

- манфаатлар тўқнашуви;
- раҳбарлар ва ходимларни кредитлаш, шунингдек, инсайдерлик битимларининг бошқа шакллари (масалан, банк инсайдерларини кредитлаш чекланган турдаги кредитларни фақат бозор шартлари асосида бериш билан чекланиши керак. Инсайдерларни кредитлаш ҳақида кенгашга ҳисобот тақдим этилиши ва у ҳам ички, ҳам ташқи аудиторлар томонидан текширилиши керак);
- банк билан боғлиқ томонлар ёки бошқалар учун имтиёзли шароитлар яратиб бериш (масалан, ўта фойдали шартлар билан кредитлар бериш, савдо операцияларидан кўрилган зарарларни қоплаш, воситачилик ҳақларини олмаслик).

Кенгашга ушбу сиёсатнинг амалга оширилишини назорат қилиш имконини берадиган ҳамда барча четга чиқишлар (тартибни бузишлар) ҳақида тегишли раҳбарлик поғонасига ахборот берилишини таъминлайдиган тадбирлар ишлаб чиқиши керак.

Банк иши ва унинг молиявий жиҳатдан ишончлилиги учун жавобгарлик охир-оқибатда кенгаш зиммасида бўлади. Кенгаш банк менежменти ишини баҳолаш имконини берадиган зарур ҳажмдаги ахборотни ўз вақтида олиб туриши керак. Кенгаш таркибида менежмент, йирик акциядорлар ёки ҳокимият органлари қарашларига мос бўлмаган фикр-мулоҳазаларни баён эта оладиган шахслар етарли миқдорда бўлиши керак. Банкнинг ижроия органига кирмайдиган шахсларни кенгаш таркибига киритиш ёки мустақил (ижроия органидан алоҳида) кузатув кенгаши ёхуд аудиторлар кенгашининг мавжуд бўлиши мустақиллик ва холислик кучайишига ёрдам бериши мумкин. Бундан ташқари, мустақил кенгаш аъзолари иқтисодийнинг бошқа тармоқларида орттирган ўз иш тажрибаларига асосланиб, шу жумладан, маҳаллий шароитни анча чуқур билиши туфайли, банкни ривожлантириш стратегиясига янгича қарашларни олиб кириши мумкин. Ички корпоратив муаммолар туғилган тақдирда, кенгашнинг маҳаллаи "ташқи" аъзолари бошқарув таркибаси масалаларида қўшимча манба бўлиб хизмат қила олади. Кенгаш вақти-вақти билан ўз ишига баҳо бериб туриши, камчиликларни аниқлаши ва уларни бартараф этиш чораларини кўриши керак.

Кенгаш қуйидаги ҳолларда банкда корпоратив бошқарувни мустаҳкамлашга ёрдам беради, агар у:

- ўзининг назорат қилиш вазифасини англаб етса ва банк ҳамда унинг акциядорларига нисбатан хайрихоҳликни сақ-

лаб қолса;

- банкни бошқариш жараёнида жиловлаб туриш ва посанги тизими вазифасини бажарса;

- менежмент фаолиятини таҳлил қилиш учун зарур ваколатларга эга бўлса ҳамда туғилаётган масалалар юзасидан аниқ тушунтиришларни талаб қилса;

- тўпланган тажриба асосида зарур амалиётни қўллаш юзасидан тавсиялар берса;

- ҳолисона тавсияларни таклиф қилса;

- ихчам (ҳаддан ташқари катта бўлмаган) таркибга эга бўлса;

- манфаатлар тўқнашувига йўл қўймас, шунингдек бошқа ташкилотлар олдидан мажбуриятлар олмас;

- сиёсатни ишлаб чиқиш ва тасдиқлаш, амалий алоқаларни йўлга қўйиш ҳамда корпоратив мақсадлар сари бориш жараёнини назорат қилиш учун менежмент ва ички аудит билан мунтазам учрашувлар ўтказиб турса;

- ўзи адекват қарор қабул қилишга қодир бўлмаган ҳолларда қарорлар қабул қилишдан ўзини тийса;

- банкни кундалик бошқаришда қатнашмаса.

Бир қанча мамлакатларда кенгашлар бир қатор ихтисослашган қўмиталар таъсис этишни мақсадга мувофиқ, деб ҳисоблайди. Бундай қўмиталар жумласига, хусусан, қуйидагиларни киритиш мумкин:

- хатарларни бошқариш қўмитаси - банк ўз зиммасига оладиган кредит, бозор хатарини, ликвидлик хатарини, операция хатари, ҳуқуқий ва бошқа хатар турларини бошқариш чоғида менежмент ишининг назорат қилинишини таъминлайди. (Ушбу вазифани бажариш кредит ташкилотининг хатарлари ҳамда унинг бу хатарларни бошқариш соҳасидаги фаолияти тўғрисида вақти-вақти билан менежментдан ахборот олиб туришни назарда тутати);

- аудит қўмитаси - банкнинг ички ва ташқи аудиторлари ишининг назорат қилинишини таъминлайди, аудиторларни тайинлаш ёки ишдан четлатиш ҳақидаги қарорларни тасдиқлайди, аудит ўтказиш ҳажми ва даврийлигини кўриб чиқади ва тасдиқлайди, аудиторлардан ҳисобот олади ва раҳбарлар томонидан назорат соҳасидаги камчиликларни ўз вақтида йўқотиш, сиёсат, қонун ҳужжатлари ва меъёрий талабларнинг бузилишини, шунингдек аудиторлар аниқлаган бошқа муаммоларни бартараф этиш соҳасидаги тегишли тадбирларни бажарилишини таъминлайди;

- агар қўмита таркибига молия ёки банк фаолияти соҳасида билимга эга бўлган ташқи аъзолар (банк ижроия органи таркибига кирмайдиган кенгаш аъзолари) кирса, бу ҳол қўмитанинг мустақиллик даражасини оширади;

- ҳақ тўлаш бўйича қўмита - менежмент ва бошқа асосий ходимларга пул тўлаш устидан назоратни ва бундай тўловлар банкда қабул қилинган корпоратив маданиятга, унинг мақсадлари, стратегияси ва назорат тизимига мувофиқлаштирилишини таъминлайди;

- ишга тайинлаш бўйича қўмита - кенгаш ишининг самарадорлиги баҳоланишини таъминлайди ҳамда кенгаш таркибини янгилаш ва унинг аъзоларини алмаштириш жараёнини мувофиқлашти-
ради.

Менежмент корпоратив бошқарув тузилмасининг асосий бўғинидир. Кенгаш менежментнинг ҳаракатларига нисбатан жиловлаб туриш ва посанги тизими вазифаларини бажарган бир вақтда, менежмент, ўз навбатида, банкнинг конкрет бўлинмаларида ишлайдиган ва муайян доирадаги операциялар учун жавоб берадиган ўрта бўғин раҳбарларини назорат қилиш вазифасини бажаради. Ҳатто унча катта бўлмаган банкларда ҳам бошқарувга доир муҳим қарорлар яккабошчилик асосида қабул қилинмаслиги керак, яъни "тўртта кўз принципи"га риоя этилиши керак. Қуйидаги вазиятларга йўл қўймаслик зарур:

- менежмент ўрта бўғин раҳбарлари ваколатига қирадиган қарорларни қабул қилиш жараёнига ҳаддан ташқари жалб этилиши;

- менежерлар зиммасига, улар етарли билим ва малакага эга бўлмаган фаолият йўналишларини назорат қилишни юклаш;

- менежерлар бошқаларга қараганда муваффақиятли ишлаётган асосий ходимлар (масалан, дилерлар)дан махрум бўлиб қолишдан қўрқиб, уларнинг ишини назорат қилишни хохламаслиги.

Аудиторлар корпоратив бошқарув жараёнида муҳим рол ўйнайдилар. Агар қуйидаги шартлар: банкнинг ҳамма бошқарув даражаларида аудит вазифаси жуда муҳимлигини эътироф этиш; аудиторлар мустақиллигини ва уларнинг мақомини кучайтириш юзасидан чоралар кўриш; аудиторларнинг хулосалари ва мулоҳазаларига ўз вақтида ҳамда самарали муносабат билдириш; бош аудиторнинг бевосита банк кенгаши ёки аудит бўйича қўмитага ҳисобдор бўлиши орқали унинг мустақиллигини таъминлаш; ички назорат тадбирларининг самарадорлигини баҳолаш учун ташқаридан аудиторлар жалб этиш; банк менежменти аудиторлар аниқлаган камчиликларни ўз вақтида бартараф этишни талаб қилиш шартлари бажарилган тақдирда кенгаш ва менежментнинг самарадорлиги ошиши мумкин.

Агар ишда тиниқлик бўлмаса, кенгаш ва менежмент ўз ҳаракатлари ва иш натижалари учун тегишли даражада ҳисобот беришини таъминлаш қийин бўлади. Манфаатдор томонлар, бозор иштирокчилари ва жамоатчилик банк тузилиши ва мақсадлари ҳақида етарли миқдорда ахборот олмаган ҳолларда тиниқлик бўлмайди. Ана шу ахборот асосида банк кенгаши ёки унинг менежменти қанчалик самарали ишлаётганлиги ҳақида фикр юритиш мумкин бўлади.

Тиниқлик корпоратив бошқарув мустаҳкамланишига сезиларли ёрдам бериши мумкин. Ана шунга асосланиб, қуйидаги ахборотнинг очиқ эълон қилинишини таъминлаш мақсадга мувофиқдир:

- кенгашнинг таркиби (кенгаш, қўмита аъзоларининг таркиби ва касб малакаси);

- менежмент таркиби (вазифалар, ҳисобдорлик, малака ва иш тажрибаси);

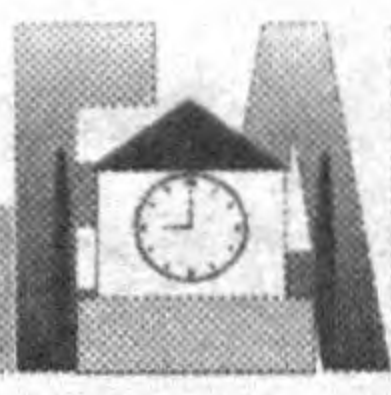
- банкнинг принципиал тузилиши (бўлинмалар, ички ташкилий тузилиш);

- банкда фойдаланилаётган моддий рағбатлантириш тизими ҳақидаги ахборот (ходимлар, раҳбарлар меҳнатига ҳақ тўлаш сиёсати, мукофотлар, акциялар сотиб олиш ҳуқуқлари);

- аффиляцияланган компаниялар ва боғланган томонлар билан олиб бориладиган операциялар хусусияти ва ҳажми.

Банк ишининг натижалари учун жавобгарлик кенгаш ва менежмент зиммасида бўлади. Шундай қилиб, назорат органларининг асосий вазифаси банкда тегишли бошқарув тизими мавжуд бўлишини назорат қилишдан ҳамда назорат жараёнида аниқланадиган барча муаммоларга менежментнинг эътиборини жалб этишдан иборат.

*** "Манфаатдор томонлар" деган тушунча ходимлар, мижозлар, маҳсулот етказиб берадиганларни, шунингдек жамоатчиликни ўз ичига олади. Банклар миллий ва минтақавий иқтисодиётда, шунингдек, молиявий тизимларда ноёб рол ўйнаши муносабати билан назорат қилиш ва ҳукумат органлари ҳам манфаатдор томонлар деб ҳисобланади.

ПУЛ ЖЎНАТМАЛАРИ БОЗОРИ

Ўзбекистон Республикасида халқаро тўлов тизимлари 2000 йилга келиб кенг суръатлар билан ривожлана бошлади. Бу ривожланиш, техник тараққиёт аҳолининг ижтимоий-иқтисодий турмушида муҳим ижобий рол ўйнамоқда. Жумладан, 2000-2004 йилларда Ўзбекистонда халқаро тўлов тизимлари сони 1995-1999 йилларга нисбатан 3-4 бараварга кўпайганини кўришимиз мумкин.

Улар сони кун сайин ортиб бормоқда. Тижорат банкларининг бу соҳадаги хизмат турлари жуда ҳам кенгайиб бормоқда. Шу билан бир қаторда уларнинг ҳар бири ўзгача классификацияга ва хусусиятга эгадир. Банклардаги халқаро тўлов тизими хизматларининг турли-туманлиги ўз навбатида мижозларнинг мазкур тизимдан ўзи учун энг қулай ва ишончлисини танлашда қўшимча имкониятдир.

Халқаро пул жўнатмалари соҳасининг жадал суръатлар билан ривожланиши мазкур соҳада фаолият юритувчилар ўртасида рақобат муҳити янада шаклланишида муҳим рол ўйнайди. 2002 йилда бозорда фақат иккита иштирокчи — Western Union ва Money Gram бўлган, 2003 йилда уларга Contact, 2004 йилда Анелик, Быстрая почта, МИГОМ, Интер-Экспресс ва 2005 йилда Unistream, Travelex, Xpress Money қўшилган. Шунингдек, 2005 йилда "O'zbekiston pochta" OAJ халқаро пул ўтказмалари бўйича хизматлар кўрсата бошлади. Қуйидаги жадвалда пул жўнатмалар тизимлари билан ишловчи тижорат банклари кўрсатилган.

**Пул жўнатмалари тизимлари билан
ҳамкорлик қилиш ҳақида битимга эга бўлган
Тошкент шаҳридаги тижорат банклари**

Тижорат банклари	Халқаро тизим			Хўжалик тизими		
	Western Union	Money Gram	Travelex	Xpress Money	Contact	«Быстрая почта» Анелик
ЎЗРТИФМБ	*					*
Асакабанк	*					*
Пахта Банк			*			
Саноатқурилишбанк					*	
Ипотекабанк	*					
Халқ банк	*		*			
Ҳамкорбанк	*					*
Равнақбанк	*					
Ипак йўли банки		*			*	*
Али Жамол банк		*				*
Трастбанк	*		*	*		
Кредит-Стандартбанк	*			*		

Банклар пул жўнатмалари бўйича хизмат кўрсатишдан манфаатдордир. Биринчидан, бу банк фаолиятини диверсификация қилиш ва кўп миқдорда мижозларни жалб этиш имконини беради. Иккинчидан, бу каби амалиётлар банклар учун ҳам, тизим фойдаланувчилари учун ҳам кам хатарлидир. Учинчидан, фойдаланилаётган ускуна жуда тез қопланади ва турли хил тизимларда ўтказмалар учун тўловлар дифференциациясига қарамадан келгусида яхши даромад олиб келади.

Халқаро пул жўнатмаларини таҳлил этиб, жўнатмаларнинг катта ҳажми Western Union тизими орқали амалга оширилаётганлигини кузатишимиз мумкин, 2005 йилда 212

млн. АҚШ доллариға тенг жўнатмалар амалга оширилди, унинг бозордаги улуши 42,6 фоизни ташкил этди. Contact тизими орқали 2005 йилда тахминан 160,6 млн. АҚШ доллари жўнатилган бозордаги улуши 32,4 фоизни ташкил этди, Анелик тизими бўйича 44,3 млн. АҚШ доллари жўнатилган, унинг бозордаги улуши 8,9 фоизни ташкил этди, шунингдек, «Быстрая почта» тизими ҳам бозорда аҳамиятли улушга эга (7,1 фоиз).

Пул жўнатмалари учта томон иштироки билан амалга оширилади:

- 1) Банк-жўнатувчи.
- 2) Банк-олувчи.
- 3) Хизмат кўрсатувчи компания.

Кўрсатилган хизмат учун томонларнинг мукофот комиссияси тарифлари компания томонидан белгиланади. Мукофот комиссияси жўнатманинг суммасидан ҳар хил шаклда: пул жўнатмаси суммасидан фоизли (Анелик, Contact, МИГОМ, Интер-Экспресс 3 фоиздан, «Быстрая почта»-2%, Unistream-1,5-2,8%) ёки миқдорли кўринишда (Western Union, Money Gram, Travelex, Xpress Money) ундирилади.

Ушбу тақдим этилган барча тижорат

Жадвал

ши ҳам белгиланган муддатда 20% камайган, бу эса бошқа компанияларнинг мавқеи кучайганлигидан далолат қилади. Айниқса 2004-2005 йилларда Россиянинг Contact тизими Western Union компаниясига жиддий рақобатчи бўлди. Бунинг сабаблари асосий пул ўтказмалари оқими Россиядан бўлганлиги ва Contactнинг вакиллик тармоқлари ушбу ҳудудда жуда кенг тарқалганлиги ҳамда ушбу тизимнинг тарифлари пастлигидадир.

Шу билан бирга мазкур сектор бўйича қуйидаги муаммолар мавжуд:

Ушбу хизматлар тури асосан йирик вилоят ва туман марказларида жойлашган ва мутлақо кўп ҳолларда шохобчалар фақатгина банклар бўлимига тақдим қилинган ва бошқа муассасалар ҳаракатланмаган.

Бозордаги ҳамма иштирокчилар ҳам республика бўйича кенг вакиллик тармоқлари мавжуд эмаслиги ўз навбатида, локал поғонада, яъни катта бўлмаган туманларда ва аҳоли зич жойлашган пунктларда бир ёки икки тизимнинг ҳукмдорлиги вужудга келишига сабаби бўлади. Ҳозирги вақтда мамлакатнинг барча вилоятларида Western Union ана шундай мавқеи эгаллаб келмоқда.

Бундан ташқари, бозор иштирокчилари орасида, шунга ўхшаш хизматларни тақлиф этадиган бирорта миллий компания мавжуд эмас.

Шериклик алоқалари, техник таъминотлар, тезкор етказиш имкониятлар чегараланганлиги ва х. к. сабаблар туфайли "O'zbekiston pochta" OAJ ҳозирча хорижий иштирокчилар билан рақобат қила олмайди.

Шуни таъкидлаш керакки, пул жўнатмалари воситаларида муқобил шароитлар бўлар экан, норасмий пул жўнатмалари миқдори юқори бўлиб келади. Бу ўз навбатида, ноконуний пул оқимлар назоратига салбий таъсир кўрсатиши мумкин, яъни ҳар хил ноконуний мақсадларда ишлатилиши (терроризмни молиялаштириш, жиноий фаолият билан топилган пуллари легаллаштириш ва х. к.)

Халқаро амалиётдан келиб чиқиб, пул ўтказмалари тармоқларини кенгайтиришда, ушбу хизматлар турларини тақдим қилаётган банк филиалларидангина фойдаланмасдан, балки почта шохобчалари ҳамда муқобил идоралар, масалан телеграф шохобчалари ёки халқаро телефония компанияларининг иштирок этиши мақсадга мувофиқдир. Бу аҳолининг кенг қатламини қамраб олади ҳамда норасмий пул оқими ҳажми камаяди. Ушбу хизматлар секторига инвестицияларни жалб қилган ҳолда, пул жўнатмалари бозори иштирокчилари учун имтиёзлар яратиш лозим.

Тоҳир ҚОСИМОВ,
Ўзбекистон Республикаси
Президенти ҳузуридаги
Давлат ва жамият қурилиши
академияси қошидаги
Олий бизнес мактаби
тингловчиси.

МОЛИЯВИЙ ХИЗМАТЛАР НАМОЙИШИ ОЛДИДАН

Жорий йилнинг 5-7 октябр кунлари Тошкентда "Молиявий хизматлар-2006" ва "Инфо-бизнес" кўргазмалари бўлиб ўтади. Бу ҳақда Ўзбекистон Савдо-саноат палатаси ташкил этган матбуот анжуманида хабар берилди.

Матбуот анжуманида билдирилганидек, кўргазмаларни Ўзбекистон Савдо-саноат палатаси Ўзбекистон банклари ассоциацияси, Лизингберувчилар ва Кредит уюшмалари ассоциациялари, "Avesta Investment Group" ЁАЖ ҳамда "Заковат" жамоатчилик фонди билан ҳамкорликда ташкил этмоқда. Учинчи бор ўтказиладиган "Молиявий хизматлар" кўргазмасида Ўзбекистон банклари, лизинг ва сўғурта компаниялари, кредит уюшмалари иштирок этадилар ва маҳаллий молия бозорида мавжуд хизматларни кенг намойиш этадилар. Ушбу кўргазмаларни ўтказишдан кўзланган асосий мақсад банк-молия хизматлари доирасини янада кенгайтиришга амалий ёрдам кўрсатиш, кичик бизнес субъектлари ва молиявий институтлар орасида узвий алоқа бўлиши учун шарт-шароитлар яратиш, уларнинг махсулот ва хизматларини кенг омма орасида тарғиб қилишдан иборат.

"Молиявий хизматлар-2006" кўргазмаси биринчи навбатда республикамызда жадвал ривожланаётган кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларига катта ёрдам беради. Кўргазма асносида улар мавжуд молиявий хизматлар билан яқиндан танишиб, ўзларига маъқул йўналишни танлаш, конкрет лойиҳалар бўйича маслаҳатлар олиш имконига эга бўладилар. Савдо-саноат палатаси вакиллари-нинг таъкидлашларича, ушбу кўргазма, ўтган йиллардаги каби, очик мулоқот асосида ўтказилади. Кўргазма доирасида вилоятлар билан видеоалоқа ўрнатилади ва у орқали юртимизнинг турли минтақаларидаги тадбиркорлар

бевосита жойларда туриб кўргазма иши билан танишишлари, мутахассислар ва соҳа мутасаддилари билан ўзларини қизиқтирган масалалар юзасидан фикр алмашишлари мумкин.

Матбуот анжуманида қатнашган Ўзбекистон банклари ассоциацияси, Лизинг берувчилар уюшмаси ва Кредит уюшмалари ассоциацияси вакиллари молиявий хизматлар кўргазмаларининг ўтказилиши уларнинг фаолиятига ижобий таъсир кўрсатишини билдирдилар. "Бугунги кунга келиб Ўзбекистон кредит уюшмаларининг умумий жамғармаси 13 млрд. сўмни ташкил қилади, улар жалб этган аҳоли омонатларининг умумий суммаси эса 9 млрд. долларида ошди, - деди Ўзбекистон Кредит уюшмалари ассоциацияси директори Санжар Мўминов. - Албатта, бунда ўтган йилларда ташкил этилган "Молиявий хизматлар" кўргазмаларининг салмоқли ҳиссаси бор. Кўргазмада иштирок этган кредит уюшмалари ўз фаолиятларини кенг намойиш этиш, тақдим этаётган хизмат турлари билан аҳолини яқиндан таништиришга муваффақ бўлдилар. Ўйлайманки, бу йилги кўргазма янада самарали бўлади".

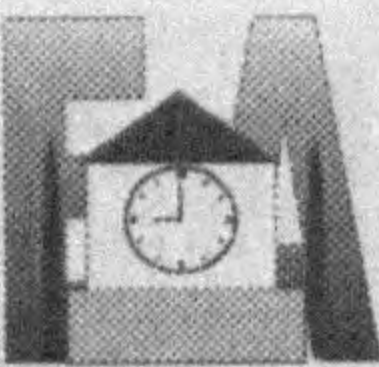
Кўргазмада молиявий хизматлар билан бир қаторда юртимиздаги иқтисодий наشرлар, молия-банк соҳасига оид адабиётлар чоп этувчи нашриётлар ҳам қатнашадилар. Бир сўз билан айтганда, ташкил этилажак кўргазмалар ҳам аҳоли учун, ҳам соҳа мутахассислари учун ўта муҳим бўлиб, маҳаллий молия хизматлари бозорининг янада кенгайишига хизмат қилади.

Алишер ДАВЛАТОВ.

«Banklararo maslahat xizmati» компанияси томонидан 2006 йил 18 сентябр ҳолатига ҳисобланган UZIBOR, UZIBID ва UZIAR

Номи	1 кун		1 ҳафта		1 ой		2 ой		3 ой		6 ой		9 ой		12 ой	
	Offer	Bid	Offer	Bid	Offer	Bid	Offer	Bid	Offer	Bid	Offer	Bid	Offer	Bid	Offer	Bid
"Асака" банки	6↓	5↓	8↓	6↓	10↓	8↑	11↑	10↑	12↑	10↓	12↑	11↑	13↑	11↓	13↓	12↑
"Капиталбанк"	8↓	7↓	9↓	8↓	10↓	9↓	11↓	10↓	12↓	11↓	12↓	12↓	13↓	13↓	14↓	13↓
"Ғаллабанк"	8↓	7↓	9↓	8↓	9,5↓	8,5↓	10↓	9↓	10,5↓	9,5↓	11↓	10↓	12↓	11↓	13↓	12↓
"Ипак йўли" банки	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
"Ипотека банк"	9↓	7↓	10↓	8↓	12↑	9↓	12↑	9↓	12↓	9↓	12↓	10↑	13↓	10↓	14↓	11↑
Халқ банки	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
ЎЗРТИФМБ	8↑	5↓	8,75↑	6↑	9,75↑	7↑	10,5↑	7,5↑	10↓	7,75↑	11↓	8↓	12,75↑	9,75↑	13,5↑	10,5↑
"Пахта Банк"	7↑	5↓	8↑	6↓	9↑	7↓	10↑	8↑	11↑	9↑	12↑	10↑	14↑	12↑	15↑	12↑
"Равнақбанк"	8,5↓	8↑	9↓	8,5↓	9↓	9,5↓	10,5↓	10↓	11↓	10↓	11↓	10↓	12↓	11↓	13↓	12↓
"Трастбанк"	8↑	4↓	10↑	5↑	11↓	6↑	12↓	6,5↑	13↑	7↑	14↓	8↑	15↓	9↑	16↓	10↑
Ў-Т банк	12↑	8↓	12,5↓	8,5↓	13↓	8,75↓	14↓	9↓	15↑	9,75↓	16↓	10↓	16↓	11↓	16↓	11↓
"Ўзсаноатқурилишбанк"	10↓	7↓	11↓	8↓	12↓	9↓	13↓	10↓	14↓	11↓	14↓	11↓	15↓	12↓	16↓	13↑
UZIBOR	8,13↑		9,25↑		10,19↓		11,13↓		11,75↑		12↑		13,25↑		14,13↑	
UZIBID	6,5↓		7,5↓		8,44↓		9,13↓		9,56↓		10↓		11↓		11,75↓	
UZIAR	7,31↑		8,38↑		9,31↓		10,13↓		10,66↑		11,00↑		12,13↑		12,94↑	

Offer — сотиш; Bid — харид қилиш

«ГАЗПРОМ» УСТЮРТДА

“Газпром” ОАЖ бошқаруви Ўзбекистоннинг Устюрт минтақасида 2006-2011 йилларда босқичма-босқич олиб бориладиган геология-қидирув ишларининг дастурини маъқуллади, деб хабар қилинади “Газпром”нинг пресс-релизида.

Шу йил май ойида “Газпром” Устюрт минтақасидаги Урга блокининг инвестиция майдонларидан бирида геология-қидирув ишларига киришди. Ушбу минтақада ишлашнинг иқлим шароитларини ҳисобга олиб (ноябр-апрел ойларида бу ерда ишлаб бўлмайди), “Ўзбекнефтегаз” МХК “Газпром”га блокларни ўрганиш режаси тасдиқланишидан олдиноқ қидирув мақсадларида бургулаш ишларига киришишни таклиф қилди.

Босқичларга бўлинган режа Устюрт минтақасидаги етти инвестиция блокининг ер ости бойликлари геологик ўрганишни назарда тутди. Бу минтақанинг тахмин қилинаётган углеводородлар ресурси қарийб 1 млрд. тонна шартли ёнилғини ташкил этади.

Шу йил январ ойида “Газпром” билан “Ўзбекнефтегаз” МХК Ўзбекистоннинг Устюрт минтақасидаги инвестиция блоклари ер ости бойлигини геологик ўрганишнинг асосий тамойиллари ҳақида битим имзолаган эдилар. Битим “Газпром” яқин уч йил ичида 260 млн., беш йил ичида эса 400 млн. АҚШ доллари миқдорида инвестициялар киритишини назарда тутди. Шунингдек, унда Россия компаниясига аниқланган истиқболли конларни қазийда устуллик ҳуқуқи берилиши назарда тутилган.

Илгари хабар қилинганидек, “Газпром” билан Ўзбекистон 2006 йил охиригача Устюрт минтақасидаги Урга, Қувониш ва Оқчалак гуруҳи конларини қазиб, газ қазиб чиқариш ҳажми 7-8 млрд. куб метрга етказиш юзасидан маҳсулотни тақсимлаш бўйича баҳоси 1 млрд. АҚШ долларида ортиқроқ бўлган битимни имзолашни

режалаштирмоқда.

Ўзбекистоннинг Устюрт нефт-газ минтақасида углеводородларнинг саноат захиралари ўсиши 2005-2020 йилларда 620,4 млн. тонна шартли ёнилғини ташкил этади. Хусусан, табиий газ захираларининг ўсиши беш йил ичида 579 млрд. куб метрни, суюқ углеводородлар захираларининг ўсиши 41,4 млн. тоннани ташкил қилади.

Узоқ истиқболда (25 йил ичида) Устюртда табиий газ захираларининг ўсиши 1,076 трлн. куб метрни ташкил этиши кутилмоқдаки, бу республикада умумий тахмин қилинаётган газ захиралари ўсишининг қарийб 60 фоизини ташкил қилади.

2002 йил декабр ойида “Ўзбекнефтегаз” МХК билан “Газпром” газ соҳасида стратегик ҳамкорлик тўғрисида битим имзоладилар. Ушбу ҳужжатга мувофиқ, томонлар ҳамкорлигининг асосий йўналишларидан бири Ўзбекистонда маҳсулотни тақсимлаш тўғрисидаги битим шартлари асосида табиий газ қазиб чиқариш соҳасида қўшма лойиҳаларни амалга оширишдан иборат.

Шахпахти конида маҳсулотни тақсимлаш битими (МТБ) шартлари асосида газ қазиб чиқаришни қайта тиклашда ҳамкорлик қилиш газ қазиб чиқариш соҳасидаги тажриба лойиҳаси бўлди. Лойиҳа бўйича МТБ 2004 йил 30 июлда кучга кирди. Ушбу лойиҳа Ўзбекистоннинг Устюрт минтақасида газ қидириш ва қазиб чиқариш бўйича янада каттароқ лойиҳани маҳсулотни тақсимлаш шартлари асосида амалга ошириш имкониятини яратиб беради.

“Туркистон-пресс” НАО.

МДХДА УЯЛИ АЛОҚА

Россиянинг ихтисослаштирилган агентлиги iKS-consulting «Биринчи iKS рейтинг: МДХда уяли алоқа, август 2006»ни эълон қилди.

Россия бозори тўйиниб борган сари, уяли алоқа операторлари экспансияси РФ чегараларидан ўтиб, МДХ мамлакатларида давом этди. Активлар учун асосий кураш ҳозир айнан шу мамлакатларда олиб борилмоқда. МДХда 2001 йилда экспансия бошланиши билан россиялик операторлар маҳаллий компанияларни сотиб олишга 1,38 млрд. АҚШ доллари сарфладилар. Ўтган 4 йил ичида бозорларнинг бир қисми уяли алоқа хизматларини истеъмол қилишда оммавий даражага етди, лекин шу билан бирга кўпгина бозорлар, айниқса Ўрта Осиё ва Кавказорти бозорлари ҳали жўшқин ривожланиш арафасида турибди.

Россиянинг энг йирик икки оператори МДХда харид ишларига деярли бир хил сумма сарфлади. Шу билан бирга “Вимпелком” 2005 йилнинг ик-

кинчи ярми – 2006 йил биринчи ярмида анча фаоллашиб, харидлар бўйича етакчи компанияга айланди. Айни вақтда МТС Украина бозори ҳисобига етакчилик қилмоқда. Компания бу бозорда 2003 йилдан бери мавжуд. МДХдаги Россия активлари таркибини ва ўсиш истиқболларини баҳолаб, “Вимпелком” улуши анча ортишини кутиш мумкин.

Ярим йиллик натижалари бўйича Ўзбекистондаги уяли алоқа абонентларининг сони 1,7 млн.ни, қириб бориш даражаси эса 7 фоизни ташкил қилади. МДХ мамлакатлари орасида бу кўрсаткичлар бўйича Россия Федерацияси, Украина, Беларус ва Қозғистон етакчилик қилмоқда.

Infocom.uz журнали материаллари асосида.

БЕЭЪТИБОР БЎЛМАЙЛИК

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2005 йил 26 апрелдаги «Шаҳарларда йўл қурилишини такомиллаштириш борасида қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги ПҚ-62 сонли Қарорига асосан республика миқёсида аҳоли яшаш мавзеларида қурилиш ва архитектура нормалари, коммуникация ва истиқболли қурилиш режалари билан асло боғланмаган ҳолда қурилган ва замонавий меъморчилик талабларига жавоб бермайдиган қурилмаларни бартараф қилиш чора-тадбирлари қўрилмоқда. Жумладан, Тошкент шаҳрининг Юнусобод тумани ҳудудидаги ноқонуний равишда қурилган масканларни аниқлаш ва уларни буздириш, олдириб ташлаш ишлари олиб боришмоқда.

Статистика маълумотларига кўра, Юнусобод тумани ҳудудида 58 та маҳалла мавжуд бўлиб, 2006 йилнинг ўтган 8 ойи мобайнида 119 та ёнғин содир бўлган. Шундан аҳоли турар жойларида 45 та, очиқ майдон ва бошқа ерларда 65 та. Ёнғинларда ҳалок бўлганлар сони 5 та бўлиб, тан жароҳати олганлар сони 1 та ва ёнғинлар етказган моддий зарар 1076000 сўмни ташкил этган.

Ёнғинни ўчириш ва салбий оқибатларни бартараф қилишда тезкорлик билан ҳаракат қилиш муҳим рол ўйнайди. Афсуски, айрим шахслар томонидан ноқонуний равишда қурилган иморатлар, қурилма ва тўсиқлар ўт ўчирувчиларнинг воқеа жойига тезлик билан етиб келишларига тўсқинлик қилмоқда.

Мана шундай мудҳиш ҳолатларнинг олдини олиш мақсадида, маҳаллаларда, халқ ҳўжалиги жабоҳаларида, корхона ва ташкилотларда кўчадаги ахлатларни ёқиб юборишда, аҳоли турар жойларида печ ва газ асбобларидан ва пропан газ балонларидан фойдаланишда ёнғин хавфсизлиги чора-тадбирларини бажариш, ёнғин ўчириш автоуловларининг ҳаракатланиш йўллари ҳар хил темир ва бетон тўсиқлар билан тўсиб қўймаслик, ноқонуний қурилмалар қуришни бартараф этиш борасида тушунтириш ишлари олиб борилмоқда.

Бу борадаги ишларни янада яхши йўлга қўйиш мақсадида Ёнғин хавфсизлиги хизмати: барча маҳалла, корхона ва ташкилотларда ёнғин хавфсизлиги қоидаларига қатъий риоя қилишга ва маҳалла, корхона, ташкилотлардаги ертўла, чордоқларни ҳар хил ёнувчан моддалардан тозалаш, ўтиш йўллари тўсиб қўймаслик чораларини кўришга; корхона, ташкилот атрофини қуруқ ўтлардан, шох-шаббалардан тозалаш, кўчаларда ўрнатилган темир ва бетон тўсиқларни олиб ташлаш; ўзбошимчилик билан ўтказилган электр симларни олиб ташлаб, носоз газ асбобларидан ва ноқонуний уланган газ ускуналарида фойдаланмасликка; корхона ҳудудида жойлашган барча ер ости сув қудуқларини (гидрант) доимий равишда текшириш ва мавжуд бўлган носоз ҳолдаги ер ости сув қудуқларини зудлик билан таъмирлаш чораларини кўришга чақиради.

Ҳурматли фуқаролар! Сиз юқорида кўрсатилган тадбирларга амал қилиш билан бирга нафақат ўзингизнинг мол-мулкингизни ёнғиндан, кулфатдан асраган бўласиз, балки атрофингиздаги яқинларингиз, қўни-қўшниларингизнинг ҳаёти ва мол-мулкни ҳам асраб қолган бўласиз.

Тошкент шаҳар Юнусобод тумани ИИБ Ёнғин хавфсизлиги бўлими.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАРКАЗИЙ БАНКИ

- Молия ва кредит, Халқаро валюта-кредит муносабатлари, бухгалтерия ҳисоби, аудит ва бошқа мутахассисликлар бўйича олий иқтисодий маълумотга эга бўлган;

- Чет тилларни (асосан инглиз тили) биладиган ва банк тизимида иш стажига эга бўлган иқтисодчиларга устуворлик берилади;

- Тошкент шаҳрида доимий яшаш учун рўйхатдан ўтган иқтисодчиларни танлов асосида ишга таклиф этади.

Мурожаат учун телефонлар: 112-60-65; 112-58-78

БАНК АХБОРОТНОМАСИ

АХБОРОТ—ТАҲЛИЛИЙ ГАЗЕТА

МУАССИСЛАР:

Ўзбекистон Республикаси
Марказий банки

Жаҳон иқтисодий ва
дипломатия университети

«Moliya yangiliklari agentligi» МЧЖ

Тадбиркорликни ахборот билан
қўллаб-қувватлаш “Заковат”
ижтимоий жамғармаси

ТАХРИР КЕНГАШИ:

Файзулла Муллажонов

(Тахрир Кенгашининг раиси),

Ашур Қодиров

(Тахрир Кенгашининг раис ўринбосари),

Равшан Охунов

(Тахрир Кенгашининг

масъул котиби),

Раҳмон Каримов

Абдурахмат Боймуротов

Баҳодир Хўжаев

Михаил Перпер

БОШ МУҲАРРИР

Шавкат Назаров

БОСИШГА ТАЙЁРЛОВЧИ:

«Moliya yangiliklari agentligi» МЧЖ

АХБОРОТ ХИЗМАТИ КЎРСАТУВЧИЛАР:

ЎЗА, «Туркистон-пресс» НАО,

«Иқтисодий ахборот агентлиги»,

«Бухоро-пресс» АА.

Реклама ва эълонлар учун

134-13-18

телефони орқали мурожаат қилинг.

ТАХРИРИЯТ МАНЗИЛИ:

700000, Тошкент,

Ғ. Мавлонов кўчаси, 1а-уй.

e-mail: bankingnews@tsht.uz

www: finance.uz

Босилган материаллар муаллифларининг нуқтаи назари тахририятнинг нуқтаи назарига мос келмаслиги мумкин. Рекламаларнинг мазмунини учун реклама берувчиларнинг ўзлари масъулдир.

Тахририятнинг ёзма розилиги бўлганидагина, “БА”да эълон қилинган материалларни кўчириб босишга ижозат берилади. Қўлёзмалар такриз қилинмайди ва қайтарилмайди.

Ⓜ Материал тижорат асосида чоп этилмоқда.

Газета Ўзбекистон матбуот ва ахборот агентлигида 137-тартиб рақами билан рўйхатга олинган.

Буюртма № Г-1104

Тираж 5367 нусха.

Босишга рухсат этилди

19.09.2006 й.